

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1924.

Första kammaren.

Nr 18.

Lördagen den 8 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.; och dess förhandlingar leddes till en början av herr andre vice talmannen.

Anmälades och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 42, i anledning av väckta motioner om ändring i vissa delar av förordningen angående försäljning av tillagade alkoholfria drycker samt maltdricka; och

nr 43, i anledning av väckt motion om tillägg till fjärde stycket av 5 § i förordningen med tulltaxa för inkommande varor.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran bankoutskottets utlåtanden nr 14, 15, 21 och 22 samt första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 2.

Föredrogos ånyo första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 1, i anledning av väckt motion om anslag för undersökning av verkningarna av det i Amerikas förenta stater gällande förbudet mot tillverkning, införsel och försäljning av alkoholhaltiga drycker m. m.

Om undersökning av det amerikanska rusdrycksförbudets verkningar.

I en inom första kammaren väckt och till första kammarens första tillfälliga utskott för förberedande behandling hänvisad motion, nr 138, hade herr *Bergman, Johan*, föreslagit, att riksdagen måtte hemställa hos Kungl. Maj:t om föranstaltande genom en fåtalig, men av både anhängare och motståndare till förbudstanken sammansatt studiedelegation av en undersökning rörande verkningarna av det i Förenta staterna nu på femte året gällande totala förbudet mot tillverkning, införsel och försäljning av alkoholhaltiga drycker och att den för detta ändamål nödiga kostnaden måtte för undvikande av budgetbelastning bestridas ur statens rusdrycksmedelsfond.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.

Reservation hade anmälts av herrar *J. P. Johansson* och *Jonsson* i Lycksele, vilka på anförda skäl hemställt om bifall till motionen.

Herr **Bergman, Johan**: Herr talman, mina herrar! Utskottets motivering för dess avslagsyrkande förefaller mig verkligen, uppriktigt sagt, denna gång mer än lovligt svag. Den röda tråden i utskottets utlåtande synes vara en ängslig farhåga för, att den föreslagna undersökningen möjligen skulle kunna leda

Om under-
sökning av det
amerikanska
rusdrycks-
förbudets
verkningar.
(Forts.)

till ett gynnsamt resultat för förbudstanken. Det framgår på flera ställen av ordalagen, att man formligen är rädd för det. Man tycker, att det skulle vara mycket bättre att undersöka förbudets verkningar t. ex. i Finland och Norge. Man har någon känsla av, att förbudet kanske misslyckats i dessa länder, medan det lyckats i Amerika och därför borde, enligt den uppfattning, som utskottets majoritet synes hysa, en undersökning om förbudets verkningar i Finland och Norge bli mera tilltalande.

Utskottet uppgiver, att meningarna om lämpligheten av ett förbud i Förenta staterna voro delade vid tiden för förbudets införande där. Detta är en sanning, som tål åtskillig modifikation. Naturligtvis fanns det delade meningar i frågan. Detta är lika självklart som att det finnes delade meningar i de flesta andra frågor. Men den kompakta majoritet, som genomdrev beslutet i Amerika, var så betydande, att om man skulle fordra en så stor majoritet och en så kompakt folkmening för viktiga politiska reformers genomförande i allmänhet, säkerligen icke många sådana skulle bli genomförda. Det torde vara få frågor, beträffande vilka den stora majoriteten av det amerikanska folket stått mera enig än i denna fråga. Jag vill erinra herrarna om, att förbudslagen, som nu är gällande på femte året i Förenta staterna, icke blott är en vanlig lag, utan den är en del av den amerikanska grundlagen. I avseende på ändringar eller tillägg till grundlagen till Förenta staternas konstitution, har denna själv kringgärdat sig med ytterst starka garantier mot alla försök att införa nyheter blott på grund av en tillfällig och svag majoritets beslut. Först och främst måste förslag om ändring eller tillägg i konstitutionen för att bli lag vara bifallet av kongressens bägge hus, både representanternas hus och senaten, och i båda fallen med minst $\frac{2}{3}$ majoritet. Men detta är icke nog. Ifall denna kvalificerade majoritet vunnits, skall det sålunda av kongressen antagna grundlagsstadgandet underställas samtliga de 48 staternas särskilda representationer. Det måste oförändrat antagas av minst $\frac{3}{4}$ av dessa staters representationer. Först sedan detta skett, blir det gällande efter en ytterligare frist av ett år. Dessutom har Förenta staternas högsta domstol en viss granskningsrätt, en rätt att pröva beslutets formella och juridiska laglighet. Det finnes, som herrarna se, synnerligen starka garantier mot insmuggling i grundlagen av något stadgande, som endast beror på en tillfällig opinion. Man kan vara ganska övertygad om, att förbudslagen i Förenta staterna icke beror på en tillfälligt övergående opinion; det visar för övrigt hela förbuds rörelsens utveckling. Den ungefär 100 år gamla rörelsen har hela tiden gått ut på ett fullständigt förbud mot tillverkning, införsel och försäljning av alkoholhaltiga drycker. Förbudet har att börja med införts lokalt, och där man fick en tillräcklig majoritet i staternas representationer genomdrevos förbud gällande för särskilda stater. Slutligen har det kommit därhän, att förbudsbestämmelsen satts in i själva konstitutionen, som gäller för hela Förenta staternas väldiga område. Denna konsekventa utveckling under ett århundrade framåt visar orimligheten av vad man ofta hör påstås i den europeiska pressen, att det skulle varit genom en överrumpling, som Amerikas folk påtvingats lagen mot sin vilja. Tvärtom är det så, att de, som motsatt sig förbudets införande i Amerika, väsentligen äro till finnandes bland de senast tillkomna invandrarna från Europa, det alkoholimpregnerade Europa, medan de så kallade 100 %-amerikanerna, de som härstamma från dem som bott i landet under flera generationer, på det hela taget äro belättna med lagen och vilja ha den kvar.

Det är icke nog med att förslaget om förbudets införande samlade $\frac{2}{3}$ majoritet i kongressens bägge hus, det är icke bara $\frac{3}{4}$ av staterna, som bekräftat förbudet, utan detsamma har ratificerats, såsom termen lyder, av icke mindre än 46 stater av de 48. Det behövdes icke mer än 36 stater och när den 36:e staten hade ratificerat denna grundlagsbestämmelse den 16 januari 1919, trädde

den följaktligen enligt grundlagen i kraft ett år senare eller den 16 januari 1920. Men icke desto mindre ratificerade ytterligare 10 stater efteråt. Det är endast 2 av samtliga 48 stater, som icke ratificerat lagen, men på grund av en grundlags allmängiltiga karaktär gäller förbudet naturligtvis även i dessa två stater.

Om undersökning av det amerikanska rusdrycksförbudets verkningar.

(Forts.)

Detta beträffande utskottets påstående, att delade meningar skulle varit rådande vid tiden för förbudets införande i Amerika och allttjämt vore rådande.

Upplysande för frågan om folkopinionen i Förenta staterna äro två uttalanden av så auktoritativa män som den nyligen avlidne presidenten Harding och f. d. president Taft. Jag anför dessa bägges uttalanden därför, att dessa framstående, för den amerikanska uppfattningen representativa personer hade olika uppfattning i frågan. Harding yttrade icke så långt innan han dog — han var då Förenta staternas president — i ett offentligt uttalande om förbudet följande: »I varje amerikansk kommun ha män och kvinnor nu haft tillfälle att lära vad förbudet betyder. Vi veta, att räkningar betalas mera promptly än förr, vi veta, att lönerna, som många män förr förstörde på alkoholhaltiga drycker, nu gå till hemmen, att många familjer nu äro bättre klädda och försörjda, att mera pengar insättas i sparbankerna. Rusdryckstrafiken förstörde mycket av det, som var mest värdefullt i amerikanskt liv. Under den kommande generationen tror jag, att rusdryckerna icke endast komma att vara försvunna från det offentliga livet utan också från vårt minne.» Detta var presidenten Hardings yttrande. Nu har man gjort den invändningen, att det icke är så mycket att fästa sig vid vad en president säger i ett offentligt tal inför amerikaner. Man kan dock icke rimligen vilja tillvita presidenten Harding den karaktärslösheten, att han talat mot sin övertygelse endast för att göra sig populär. Vad hade denne man att vinna, denne man som redan uppnått den högsta maktställningen i världens mäktigaste stat och som visste, att han snart skulle gå hädan? Han var då redan sjuklig och kunde knappast spekulera på omval. Och för övrigt, antag att han yttrade sig på detta sätt för att göra sig populär, vad bevisar detta annat, än att amerikanerna ville höra sådana ord. Det vore då blott ett ytterligare bevis för, att den amerikanska opinionen var för förbudet, när de från sin främste representant antagas vilja höra sådana ord.

Jag skall nu anföra vad en annan, f. d. president i Förenta staterna, sagt, nämligen Taft. Han var emot förbudet, då det genomfördes. Det var rätt oväntat, därför att officiella personer av den typ, han tillhörde, nämligen ur de gamla amerikanska familjerna, bruka vara förbudsvänner. Han var emellertid ett undantag, och han var en av förbudslagens inflytelserikaste motståndare. Efter dess genomförande yttrade han på tillfrågan vad han nu sade om lagen: »Ja, när amerikanska folket, som är en demokratisk, självstyrande nation, givit sig själv denna lag, då är det också varje medborgares skyldighet att strängt respektera den. Den, som söker kringgå eller bryta mot förbudslagen, är en dålig amerikan.» Så talar den gode medborgaren. Det är någonting annat än man hör i de länder i Europa, där man försökt förbudet, där man ofta från personer i hög samhällsställning får höra uttalanden, som äro ägnade att undergräva laglydnaden. I höstas uttalade sig emellertid Taft en gång till, och det var ett nästan ännu mera intressant uttalande. Då sade han så här: »Jag befarade förut, att förbudslagen icke skulle kunna effektivt genomföras. Detta var orsaken till, att jag motsatte mig den. De gångna fyra årens erfarenhet har emellertid visat, att jag misstagit mig. Jag skulle nu, ifall frågan komme före, icke rösta för dess upphävande.» Han erkände således, att erfarenheten från det fyraåriga förbudet i Amerika redan övertygat honom om, att han hade orätt, då han motsatte sig det. Han har således nu övergått till att bli förbudsvän. Det är ganska betecknande för opinionen i Amerika.

*Om under-
sökning av det
amerikanska
rusdrycks-
förbudets
verknningar.*
(Forts.)

Naturligtvis kan det icke vara tu tal om, att icke förbudet i Amerika i många fall överträtts. Det är självklart, men det är icke därpå det kommer an. Frågan är, om detta överträdande sker i en utsträckning så betydande, att de goda verkningarna väsentligen därav motvägas. Jag ber att få belysa detta med ett par exempel, som samtidigt visa, hurudan den information är, som vi här i Europa få av vår press angående förbudet i Amerika. Det är denna information, som skapar opinionen i Europa. Här tycker man ju nästan, att personer, som uppträda energiskt för förbudets främjande, äro mer eller mindre abnorma, ett slags lindrigt angripna dårar, men i Amerika är nästan allt respektabelt folk förbudsvänner. Man kan utan överdrift säga, att åtminstone 90 % av alla Amerikas universitetsmän äro utpräglade förbudsmän, och likaså äro de flesta ledande affärsmän det. Utskottet påpekar ju även självt, att den s. k. sociala ställningen beträffande alkohol är sämre i Amerika än i Sverige, och överhuvud taget, kan man tillägga, i Europa. Detta är det enda egentligen förnuftiga, som står i utskottets utlåtande, i förbigående sagt. Huruvida den sålunda konstaterade skillnaden i svensk och europeisk uppfattning i jämförelse med amerikansk länder oss på denna sidan Atlanten till någon större heder lämnar jag därhän. Jag skall nu emellertid anföra några exempel på den information vi få och samtidigt belysa verkningarna av förbudet.

För någon tid sedan fick man i den svenska och i den övriga europeiska pressen läsa en notis om staden San Fransisco, som ju är en storstad och huvudstad i Kalifornien, som före förbudet var ett stort vinproducerande land. I denna stad hade det vid de lokala omröstningarna alltid varit majoritet mot torrläggningen, men när förbudet blev grundlag för hela Amerika, fick ju även San Fransisco finna sig uti det. Man väntade sig, att det skulle bli svårt att i denna stad genomföra förbudet. Det väckte därför ej heller någon förvåning, när man i pressen läste att i San Fransisco under det första förbudsåret hade arresterats tvåtusen fyllerister. Det var den information man fick om det första förbudsårets erfarenheter i San Fransisco. Följaktligen hade förbudet där gjort fiasko, måste man ju tro. Denna uppgift var i själva verket en av de relativt mest vederhäftiga notiserna. Annars vimlar det, som bekant, av de mest apokryfiska uppgifter, ända från skämttidningsankan om att huggormarna äro abonnerade flera veckor i förväg och att apoteken vore överlupna — då apoteken påstås utlämna sprit som botemedel mot ormbett — ända till kolonner av siffror, som taga sig mer eller mindre vederhäftiga ut på papperet. Den ifrågavarande uppgiften var nu en av de sannare; det var en formellt riktig uppgift, och den var icke ens överdriven. Ty om man tager reda på saken, finner man, att under år 1920 i San Fransisco arresterades icke blott 2,000 utan 2,257 fyllerister. Men året före förbudet, mina herrar, huru var det då? Då arresterades i samma stad 15,437 personer för fylleri. Men det fick man icke veta i denna utmärkta information i den europeiska pressen. Om man ställer dessa uppgifter bredvid varandra, finner man, att sedan förbudet inträtt, t. o. m. i denna stora stad, huvudstaden i ett vinland och en stad som icke ville veta av förbudet svepte förbudslagen bort ungefär $\frac{2}{7}$ av fylleristerna; blott den sista sjundedelen fick man icke bukt med. Då frågar jag: är icke detta ett utmärkt vitsord för att förbudet i Amerika, ehuru det icke avskaffat all alkoholism, dock kommit längre i fråga om nedbringande därav än något annat system, som blivit försökt. Och det är ju därpå, som det kommer an. Eftersom amerikanska äro ett praktiskt folk vilja de ha det mest effektiva systemet.

Jag skall nu anföra ett annat exempel. Det är från New York, en stad, där det nog varit svårare än i någon annan att genomföra förbudet. Det är väl världens största stad med ett invånarantal lika stort som hela Sverige. Befolkningen där utgöres icke endast av amerikaner, utan där bo också hundratalsentals människor, nyss inkomna från olika stater i Europa, och där är

centrum för motståndet mot förbudet. I denna stad, New York, inträffade år 1916 innan man vidtagit ens några krigsrestriktioner, 687 dödsfall av akut alkoholförgiftning. Under det följande året, då man infört några lindrigare restriktioner, hade antalet sjunkit till 566, och år 1918, då mycket stränga förordningar voro gällande, hade antalet sjunkit till 252. 1920, första året då totalförbudet tillämpades, sjönk antalet ända ned till 98. Även där ser man, att i denna stora stad, där det naturligtvis var mycket svårt att genomföra förbudet, lyckades förbudslagen ändå under det första året svepa bort ungefär $\frac{2}{7}$; den sista sjundedelen, bottensatsen, så att säga, fick man alltså dragas med.

Jag skall endast anföra ännu ett exempel, som jag hört av en person, som har väl reda på den sociala hjälpverksamheten där borta. Det var så att frälsningsarmén, som givetvis har ett synnerligen vidsträckt arbetsfält i en sådan stad som New York, hade för sed att på den amerikanska nationaldagen skicka ut automobiler runt om i staden för att fiska upp avsigkomna och berusade personer, som lågo i parker och på gator. Man förde dem till en lokal, där deras kläder desinficerades och där de efter att ha sovit ruset av sig och blivit rentvättade blevo bjudna på te och förmodligen också någon andlig underhållning. Man får ju säga, att frälsningsarmén på ett synnerligen värdigt sätt firade nationaldagen genom så människovänliga handlingar. Nåväl, första förbudsåret 1920, skickade man som vanligt ut dylika automobiler, men det året »misslyckades» det, sade min sagesman. Det var svårt att hitta, vad man sökte, och det var ju blott glädjande; man fick ju några stycken men icke många. Detta utgör också ett vittnesbörd om, hurudana förhållandena blevo tack vare förbudet, men om sådant får man icke veta mycket i den svenska och europeiska pressen. Därför är också opinionen i Europa sådan den är ifråga om förbudet i Amerika.

Nu invända herrarna kanske häremot, och det är den springande punkten i denna fråga: ja, så säga ni förbudsvänner, men andra uppgiva motsatsen, vem har rätt, vem skall man tro? Ja, det är just detta, som skulle undersökas på ett samvetsgrant och opartiskt sätt, genom att låta målsmän för motsatta meningar undersöka saken. Det är ingalunda för min egen skull, som jag motionerat i denna fråga. Jag har varit inbjuden icke mindre än fyra gånger att resa till Amerika, men min tid har icke tillåtit mig att mottaga de generösa anbuden. Det är emellertid flera ledamöter av denna kammare, som ha samma åsikt som jag, vilka varit där, bland dem herrar Björkman och von Koch. De ha skrivit värdefulla böcker därom. Men åberopar man dem, så heter det, att det är »professionals», och sådana diskvalificeras som vittnen. Varje utpräglad förbudsvän betraktas som »professional». Det är därför av största vikt att en undersökning sker icke blott från vår sida utan också från den motsatta sidan, från dem, som tro, att förbudet är olämpligt och dömt att misslyckas. De olika meningarnas representanter böra undersöka saken icke var för sig utan tillsammans och efter en instruktion, som ålägger dem att göra sina iakttagelser samtidigt. Under sådana förhållanden måste det bli möjligt att få fram sanningen.

Utskottet säger självt, att uppgifterna om verkningarna av förbudet i Amerika äro så olika. Om kriminaliteten t. ex. säger utskottet, att somliga uppgiva, att den stigit, andra att den sjunkit — det är sant, att fängelsedirektörer uppgivit, att i vissa fångelser en verklig avfolkning skett och att i andra en stark reducering inträtt. Ja, kan man begära bättre belägg för behovet av att företaga en objektiv undersökning, än när utskottet sålunda självt måste konstatera dessa olika uppgifter. Vidare säger utskottet: Det hjälper inte; de särskilda grupperna av delegationen skulle ha sina skilda meningar kvar, då de kommit tillbaka. Men det måtte väl icke vara omöjligt att konstatera, huru

Om undersökning av det amerikanska rusdrycksförbudets verkningar.
(Forts.)

Om undersökning av det amerikanska rusdrycksförbudets verkningar.
(Forts.)

det förhåller sig med antalet brottslingar. Det kan väl icke vara omöjligt att kontrollera den saken. Utskottets resonemang är i detta fall alldeles orimligt.

Utskottet anser emellertid, att frågan numera icke äger någon praktisk innebörd. Jag får säga, att detta är ett ganska egendomligt resonemang. Frågan har icke mera någon praktisk innebörd, utan endast ett mera allmänt teoretiskt intresse, säger utskottet, sedan majoriteten av svenska folket har uttalat sig mot förbud så nyligen som år 1922. Ja, jag lämnar därhän med vad fog utskottets majoritet kan göra ett sådant påstående, som att svenska folkets flertal uttala sig mot förbud. Det var omkring 900,000 personer som röstade mot förbud, men detta är ingalunda svenska folkets flertal. Jag medgiver dock gärna, att vid en folkomröstning få de, som röstat, anses representera svenska folket. Utskottet vet emellertid icke vad de i omröstningen icke deltagande tänkt om saken. Men den saken åsido! Jag förnekar i varje fall bestämt att frågan icke skulle ha någon praktisk innebörd. Tvärtom vill jag påstå, att den är ett av de mest praktiska föremål vi kunna föreha här i denna kammare och överhuvud taget i det offentliga livet. Amerikanerna äro icke kända för att vara något opraktiskt folk, och det är icke heller opraktiskt att söka komma underfund med, vad orsaken kan vara till att detta praktiska folk med sina främsta nationalekonomer i spetsen efter 100-årig kampanj kommit till detta resultat och står fast vid det. I Amerika anser man, att förbudet är någonting, som främjar den amerikanska ekonomiens uppblomstring, folkhälsan, folkmoralen o. s. v. i mycket stor utsträckning, och det måtte väl vara något som har praktisk innebörd. Hjälper förbudet Amerika på detta sätt kan det väl också göra samma nytta i andra länder.

Jag påstår vidare, att förbudsfrågan skall förbli aktuell i detta land, ända till förbuds rörelsen nått sitt mål. Skulle denna rörelse nedlägga vapnen nu, sedan nära hälften av folket, för att använda utskottets terminologi, uttalat sig för förbud trots den allra mest energiska agitation mot och trots alla de felaktiga informationer, som då påverkade folkets omdöme? Skulle man nu, sedan närmare 900,000 personer uttalat sig för förbud, anse att frågan icke vore aktuell, vilken politisk fråga är då aktuell? Då skulle vi nödgas nedlägga snart sagt alla frågor.

Frågans praktiska betydelse ha amerikanerna själva nyligen ganska åskådligt belyst. Det har nyligen gjorts en sammanställning av de fyra årens resultat, som tedde sig så här:

En så stark nedgång i dödligheten, att 873,000 människoliv ha sparats.

En extra förtjänst för livförsäkringsbolagen till följd av ökad levnadslängd i Förenta staterna. Det måste ju kunna konstateras, om detta är sant eller ej. Livbolagen beräkna denna extra vinst till 678 miljoner dollars.

En minskning av sjukdomarna, som beräknas vara så stor, att den motsvarar ett helt års ständigt sjukdom för 1,747,950 människor.

En minskning av straffångarnas antal med över 20,000 under de senaste fyra åren.

74,000,000 dollars frigjorda från nödhjälpsverksamheten för att användas till konstruktivt arbete. Detta är också ganska betecknande. Det har gått åt 74 miljoner dollars mindre till nödhjälps åt fattiga, av vilka många voro utarmade på grund av alkoholen.

En minskning i antalet olycksfall vid de amerikanska industrierna, så att c:a 250,000 färre olycksfall inträffa nu per år. Vi skola ju snart behandla en motion om trafikolyckor. Då kan det kanske vara av intresse att veta, att antalet olycksfall i Amerika är 250,000 mindre nu än före förbudet.

Nu komma naturligtvis herrarna att säga mot detta, att det anförda kanske inte beror på förbudet, utan på andra omständigheter. Ja, det är mycket möjligt, att det icke uteslutande beror av förbudet, men det vederlägger åtminstone dessa

olycksprofetior, som man alltid kommer med, att om man inför förbud, så blir det ett stort elände, bara värre och värre. Men i Amerika har det bara blivit bättre. Det kan ju bero delvis på andra omständigheter, det är sant, men i så fall är detta ett nytt skäl att på ort och ställe taga reda på vad som kan utrönas angående orsakerna. Förbättringen är så betydande att det för varje folk måste ha ett stort ekonomiskt och socialt intresse att utröna dess orsaker. Låt någon nationalekonom vara med vid den undersökningen! Beträffande nationalekonomernas mening om saken ber jag, mina herrar, få anföra vad den man, som amerikanerna anse vara deras främste nationalekonomiske expert, säger om saken. Det är professor Irving Fisher vid Yale University. Han yttrar följande: »Enligt min tanke höjer rusdrycksförbudet den amerikanska produktionskraften med 10 %». Detta är Amerikas främste nationalekonoms uppfattning.

Utskottet har slutligen — jag skall nu icke trötta herrarna mycket längre — en högst underbar uppfattning, hur en sådan studiedelegation skulle arbeta. Utskottsmajoriteten tyckes anse, att delegationen borde uppträda som någon sorts detektivliga, »med en viss anonymitet», och den tyckes förmena, att man på två, tre månader icke kan hinna med annat än »restaurangbesök» samt få »intryck av nattlivet å allmänna nöjesplatser, gatulivet och dylikt», vilket utskottet med rätta kallar för ytliga studier. Jag vet icke, varifrån utskottet hämtat sin erfarenhet om studieresor, men inte är det från motionen, ty i den är det fråga om värdefullare studier, vilket reservanternas med bättre logik och större sakkunskap påpekat. Det gäller att utröna förbudets inverkan på folkets arbetskraft, affärsställningen, hälsotillståndet o. s. v., vilka metoder man använder och med vilken framgång mot illegetim alkoholhandel o. s. v. Mina herrar! Om icke saken skulle vara aktuell annars, så är väl åtminstone den frågan aktuell i vårt land, hur man skall bekämpa den illegala rusdryckshandeln.

Det finns en passus i utskottsutlåtandet, som jag tillåtit mig beteckna som ett verkligt förnuftigt och sant ord. Det gäller utskottets reflexion, att alkoholen enligt amerikansk uppfattning har haft och har mycket lägre »socialt anseende» än hos oss. Detta är sant, till större heder för Amerika än för det gamla Europa. Det kan naturligtvis aldrig falla mig in att göra ett så enfaldigt påstående, som att Amerikas storhet skulle ha skapats genom förbudet, även om detta är gammalt i flera stater. Men jag påstår — och jag tror, att ingen med fog kan jäva detta påstående — att det amerikanska förbudet är ett uttryck av samma storslagna och beundransvärda folkkaraktär, som skapat Amerikas storhet. Detta friska mod att våga sig på heroiska uppgifter, denna optimism, denna benägenhet att göra en sak radikal och icke stanna vid halvmesyrs, det är sådana egenskaper — naturligtvis jämte landets ofantliga resurser — som skapat Amerikas imponerande storhet. Det finnes andra länder som också ha stora naturliga resurser, men vilken skillnad i den maktställning de uppnått! Det beror på folkets egenskaper, hur ett lands möjligheter utnyttjas. Det är betecknande, att just nu, när hela den övriga världen står lidande, står Amerika mer än förr som en mäktig hjälpare, till vilken den övriga världen bedjande sträcker ut sina händer. Skulle det icke vara av intresse att något sätta sig in i amerikansk psykologi och amerikanska metoder för att uppnå ekonomisk styrka och storhet, och söka taga lärdom därav för andra folk.

Jag vill även säga, att de talrika landsmän vi ha därborta med största glädje skulle hälsa ett sådant studiebesök. Man säger, att de amerikanska förhållandena äro så olika beträffande klimat och folkpsykologi mot i Europa, så att vi just därför skulle ha föga möjlighet att där vinna några för oss användbara lärdomar. Då vill jag säga, att Amerika omsluter en hel kontinent från ocean till ocean med de mest olikartade klimatiska förhållanden och folkkaraktärer. I Minnesota och Illinois äro svenskarna mera samlade, och de ha säkerligen icke blivit så förändrade i sin psykologi, att vi icke skulle ha några lärdomar att

Om undersökning av det amerikanska rusdrycksförbudets verkningar.
(Forts.)

Om undersökning av det amerikanska rusdrycksförbudets verkningar.
(Forts.)

vinna av förhållandena i trakter med en befolkning, som lever väsentligen på samma sätt som vi här i Sverige, som härstammar från Sverige och har samma folkpsykologiska förutsättningar som vi.

Ingen opartisk läsare torde kunna undgå det intrycket, att utskottsreservanterna ha ofantligt mycket bättre skäl att anföra, då de yrka bifall till motionen, och jag skall naturligtvis för min del också yrka bifall till densamma, alltså bifall till reservanternas förslag.

Under detta anförande hade herr förste vice talmannen infunnit sig och övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr Borell: Herr förste vice talman, mina herrar! Min ärade vän professor Bergman började sitt långa anförande med att förklara, att han fann, att utskottsutlåtandet denna gång var synnerligen svagt. Om det ligger någon komplimang i, att detta är ett undantagsförhållande, så uttalar jag därför mitt tack till honom. Beträffande hans åsikt, att detta utskottsutlåtande är synnerligen svagt, så har jag ingen anledning att strida med honom därom. Jag vill endast säga, att om så skulle vara förhållandet, så torde det bero på, att utskottet icke ansett sig böra taga till starkare skäl än som behöfts i förhållande till motionen. Det finnes ju ett gammalt ordstäv om, att man icke skall använda starkare vapen än föreliggande behov kräver, vilket jag dock icke här skall citera.

Motionären yttrade, att hela utlåtandet dikterats av en ängslig fruktan för, att den ifrågavarande studiedelegationen, om den komme ut till Amerika, skulle komma hem med skäl, som gäve belägg för förbudets möjligheter och förbudets goda verkningar. Professor Bergman kan vara övertygad om, att så icke är förhållandet. Jag tror, att övriga medlemmar av utskottsmajoriteten liksom jag tvärtom ha den uppfattningen, att förbudet ligger synnerligen starkt i Amerika. och jag är för min del livligt övertygad om att en kommission, som sändes till Amerika, om också med vissa skiljaktigheter, i stort sett, skulle konstatera detta helt visst otvivelaktiga förhållande. Detta förhållande har ju också professor Bergman — som jag tycker på ett mycket lyckligt sätt — uppvisat, och därmed har han också, efter vad jag kan förstå, förminskat de skäl, som skulle tala för bifall till motionen.

Jag betvivlar således icke, att herr Bergmans uppgifter om förbudets verkningar i Amerika äro riktiga, men detta utgör för mig såsom jag redan sagt ett ytterligare skäl mot förslaget om en studieresa dit. Nu vill jag härmed icke ha sagt, att det kan antagas såsom på förhand givet, att de särskilda medlemmarna i en dylik delegation skulle komma till samma uppfattning. Det är ju så, att särskilt förbudsfrågan har en märkvärdig förmåga att göra det svårt, om icke omöjligt, för personer med olika principiell uppfattning i denna fråga att avgiva fullt objektiva omdömen, de se rent av de faktiska förhållandena på helt olika sätt. Samtliga tala utan tvivel sanning och anse själva att deras mening icke är särskilt betonad eller färgad av deras principiella uppfattning, men ändå framstå rena fakta för de olika tänkande på helt olika sätt. Jag befarar, att så skulle också bli förhållandet med de olika medlemmarna i denna delegation. De skulle tilläventyrs komma att uttala fullkomligt delade meningar angående de förhållanden, som de hade iakttagit i Amerika.

Utskottet har uttalat som sin mening, att frågan icke är aktuell för närvarande, och jag för min del har fortfarande den uppfattningen, att så är förhållandet. Därmed vill jag visst icke säga, att icke frågan om rusdrycksförbud i vårt land fortfarande lever och kan komma upp igen, och jag vill naturligtvis heller icke alls göra gällande, att det skulle finnas någon anledning för förbudsvännerna att nedlägga vapnen. Men jag sätter i fråga, huruvida dessa vapen böra anskaffas på det sättet, att staten bekostar en studiedelegation till Amerika, och jag finner, att man så mycket mindre nu bör tillstyrka detta, som ju alla anslag för lik-

nande ändamål äro indragna för närvarande. Såvitt jag vet utgår — kanske med något undantag — inga anslag till studieresor eller liknande ändamål, och det skulle vid sådant förhållande förefalla egendomligt, om man nu gäve anslag till ett alldeles nytt sådant ändamål.

Utskottet har också som sin mening uttalat, att det skulle bli ett visst hinder för en studiedelegation, om den komme ut med officiellt uppdrag, och jag tror verkligen, att så skulle bli förhållandet. Det skulle väl icke kunna undvikas, att delegationen mottoges och fördes omkring under en viss ledning, så att delegationen finge se ungefär det, som vore för vederbörande ledare behagligt och nyttigt. Den skulle icke alls ha samma förutsättningar eller möjligheter att tränga in i det verkliga levande livet som en undersöknings- eller studiekommision, som komme ut på helt privat och eget initiativ.

I varje fall torde väl utskottet ha rätt därutinnan, att skulle man verkligen få något praktiskt och för vårt land tillämpligt resultat av en undersökning av förbudets verkningar, så skulle det ligga närmare till hands att verkställa denna undersökning i våra grannländer än i Amerika, ty även om det är så — vilket jag, som förut antytts, icke betvivlar — att förbudet har alla möjligheter att slutligen slå igenom och bli bestående i Amerika, så bevisar detta enligt min mening ingenting med avseende å förhållandena i vårt land. Förhållandena i Amerika och i vårt land äro i detta hänseende så vitt skilda, att från Amerika inga bestämda och säkra slutsatser kunna dragas beträffande förbudets möjligheter i vårt land.

Utskottets huvudskäl har således varit, att något verkligt, för vårt land praktiskt resultat icke skulle stå att vinna. Vidare att de lärdomar, som man kan inhämta angående det amerikanska förbudet, i stort sett kunna inhämtas genom statistik och andra officiella eller mera privata redogörelser, vilka redan finnas tillgängliga. Härom vittnar, tycker jag, professor Bergmans ingående känedom om förhållandena i Amerika.

På grund av vad jag nu anfört tillåter jag mig yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Johansson, Johan Peter: Herr talman, mina herrar! Det har sagts här, att utskottets motivering är svag, och de skäl, som anförts för avslag, ha blivit rätt grundligt bemötta. Det är nog, som utskottsordföranden nyss nämnde, så, att nykterhetsfrågan visst icke är död med omröstningen härom året. Det är tvärtom en mycket stor och mycket viktig fråga. Det är icke blott i vårt land, utan även i andra länder, som man försökt att på olika sätt lösgöra sig från restriktionssystemet. I Finland har man infört ett totalförbud och även i Norge. Det är rimligt och riktigt att undersöka förhållandena för att göra sig tillgodo vad som är dugligt och nyttigt av de olika systemen. Det är väl lämpligt att söka tillgodogöra sig andra folks erfarenheter i denna viktiga fråga. Men om det är så, förstår jag icke, hur man kan yrka avslag på ett sådant förslag som det här föreliggande.

Under förbudskampanjen för ett par år sedan och även eljest framhölls från nykterhetsmotståndarna och förbudsmotståndarna, att nykterhetsfrågan icke skulle lösas genom förbud, utan genom upplysning. Här föreligger nu förslag om en åtgärd i upplysningssyfte. Då förstår jag icke, huru man från det hållet kan yrka avslag på ett sådant förslag.

För några år sedan inrättades här en fond för att främja nykterheten i landet. Nu föreligger här förslag, att man skall taga några tusen kronor ur denna fond för det ändamål, vartill den är avsedd. Då kan man väl icke, såsom ordföranden i utskottet här nyss gjort, yrka avslag på det förslaget på grund av ekonomiska skäl, medan man samtidigt beviljar miljoner och tiotals miljoner ur samma fond till andra ändamål än dem, för vilka fonden är avsedd.

Om undersökning av det amerikanska rusdrycksförbudets verkningar.
(Forts.)

Om undersökning av det amerikanska rusdrycksförbudets verkningar.

(Forts.)

Här är icke fråga om förbud eller icke förbud utan om upplysningsåtgärder. och jag kan icke förstå, att någon kan ha något emot, att frågan blir belyst. Jag fruktar, att det skulle väcka förstämning i vida kretsar i landet, om man här skulle ställa sig avvisande mot en opartisk och förutsättningslös undersökning av denna viktiga fråga.

Jag tillåter mig därför, herr talman, hemställa om bifall till den av mig och herr Jonsson i Lycksele avgivna reservationen.

Herr Nilsson, Johan, i Malmö: Herr talman, mina herrar! Det förefaller mig vara spilld möda att nu, så nära efter det nationen gjort ett uttalande i fråga om förbudet, verkställa en undersökning av förbudets verkningar i ett annat land. Herr Bergman har många exempel att föra fram från Amerika. Jag har icke den ringaste anledning misstänka, att icke dessa exempel skulle vara riktiga. Men å andra sidan måste jag instämma med utskottet däri, att det finnes platser och länder på närmare håll att studera förhållandena uti, länder, som kan sägas ha ungefär liknande förhållanden som våra. Jag skulle för min del vilja rekommendera Finland till ett grundligt studium av herr Bergman och hans medtänkande. Herr Bergman och hans medtänkande ha svårt att finna spriten, när de äro ute. Det förstår jag så väl, därför att de låta alltför mycket tala om saken, innan de fara i väg. Men om de resa inkognito, tyst och stilla, skola de få se, att förhållandena te sig på ett helt annat sätt, än när de ha på förhand låtit avkonterfeja sig i tidningarna och låtit omtala, i vilket syfte de besöka det land, vari de ämna bedriva studier.

Jag har för endast några få månader sedan uppehållit mig i Finland nära en månad. Jag kom dit med en förutfattad mening. Visserligen gjorde nykterhets- och förbudsintressets talesmän en hel del påståenden om förhållandena däruppe, som jag tyckt vara något överdrivna, men å andra sidan trodde jag, att motståndarna till förbudet väsentligen överdrivit, då de påstodo hur gott det var om sprit i det landet. Jag kom emellertid till helt annan uppfattning, och har således icke alls den uppfattningen, att man på förbudsmotståndarnas håll överdrivit vid skildringen av förhållandena. Verkligheten var mycket värre.

Om emellertid herr Bergman reser dit — ensam eller i sällskap gör detsamma — men undviker att sprida allt för stor bekantskap därom, skall han finna, att han har mycket lättare att träffa på krogar med sprit än krogar utan sprit. Det enda, som i samband med förbudslagen är avskaffat i Finland, är brännvinsglaset. Allt det andra finnes liksom under de gamla förhållandena. Att få sådana förhållanden införda i Sverige skulle jag anse vara en stor olycka.

Under den tid jag uppehöll mig i Finland, reste en del representanter för den internationella kongressen i Köpenhamn dit upp och studerade förhållandena där. Eftersom jag då varit där en tid och kände till förhållandena tämligen bra, överraskades jag av den hastighet, med vilken man fick alldeles torrlagt utefter hela den route, där kongressen skulle draga fram.

Det förefaller mig därför som om de officiella institutioner, som resa dit bort, ha svårt att få önskade riktiga uppgifter. Onödigt anser jag det därför nu utkasta pengar för detta ändamål. Herr Bergman har själv varit i Amerika. Det är glädjande, att han nu vill, att andra också skola få resa dit. Men jag tror, att vi ha mera viktiga studier för tillfället på andra områden, som först kräva anslag. Jag har nyligen påpekat inför kammaren, att man av sparsamhetsskäl nödgats taga bort ett anslag till studier för journalister å endast 8,000 kronor. Så länge vi gå så långt i sparsamhet, är det nog skäl uti att vara försiktig med utsändande av delegationer, vars resultat man på förhand kan anse bli mindre värdefullt.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Winberg: Herr talman! Vi hade för en tid sedan en s. k. valuta-debatt i denna ärade församling, och man skämtade då om, huruvida man här i vårt land skulle vara med om att rida på »den engelska pundhästen» eller på »den amerikanska dollarhästen». Vi slutade då med, att man borde hålla på den senare. Däremot finner jag, att man icke under några förhållanden vill hålla på den amerikanska »förbudshästen».

*Om under-
sökning av det
amerikanska
rusdrycks-
förbudets
verknningar.*
(Forts.)

Utan att fästa alltför stort avseende vid en sådan undersökning rörande denna fråga som den av motionären här föreslagna, måste jag i alla fall i likhet med honom säga mig, att jag sällan läst ett utskottsbetänkande ens i denna ärade församling, som så till den grad på varje rad har andats de obotfärdigas förhinder, som detta utskottsutlåtande gör. Utskottets ordförande förklarade visserligen, att det var av humanitära skäl, som han inte hade tagit till starkare vapen, när det gällde att bevisa riktigheten av sin ståndpunkt. Jag respekterar i allmänhet de humanitära skälen, men jag vill inte, att man skall vara så human, att man inte tillåter sig att använda de nödiga försvarsvapnen, utan låter ens motståndare huvudsakligen hantera dem. Det blir detsamma som självmord, och jag anser, att utskottet inte bör uppträda på sådant sätt.

Nu är det emellertid tre punkter, som utskottet här huvudsakligen grundat sitt avslagsyrkande på. Det är dels, att frågan för närvarande icke är aktuell. Vi ha nyligen haft en omröstning i landet och därför tjänar det ingenting till att vidare debattera den här saken. Vidare säger utskottet, att en sådan här studieundersökning skulle, om det är för kort tid anslagen för densamma, ej bli av tillräckligt värde, och om det tillmättes tillräcklig tid, för att den skulle bli effektiv, så skulle den bli alldeles för dyrbar. Jag får lov att säga, att det är en dyrbar motivering av utskottet, när det gäller en så pass viktig fråga, som denna i alla fall är, då man säger att om man skulle tillmäta den tid, som är nödvändig för att undersökningen skulle bli effektiv, så skulle det bli för dyrbart för svenska staten. Den svenska staten, som årligen tar in hundratals miljoner kronor i statsbudgeten i samband med den fråga, som vi nu här behandla!

Och så till sist kommer det argumentet: Varför skall man överhuvud taget studera Amerika, då det ju finns mera närliggande länder, som man kan studera? Jag skall komma till den saken senare, men skulle nu med några ord vilja uppehålla mig vid det första argumentet, nämligen att vi hade en folkomröstning om förbudet för ett år sedan här i landet. Det är visserligen sant, att vi hade en sådan omröstning, och denna omständighet kan ju för att använda ett uttryck, som jag häromdagen fällde i ett annat sammanhang, vara för somliga en mycket behaglig sovkudde att vila emot, men om herrarna tro, att den stora frågan, det vill säga om spritens avförande, är för alla tider avgjord med den omröstningen, så bedraga ni er grundligt. Jag tycker för övrigt, att utskottets ordförande själv erkände riktigheten av denna min synpunkt.

Men, säger man vidare, staten skall inte bekosta en dylik undersökning, utan det bör ske på annat sätt. Detta förefaller mig nu för det första vara en mycket omotiverad sparsamhet, men jag bortser därifrån och säger: à la bonne heure, visst kan man sammanskrapa erforderligt kapital på enskild väg för att bekosta en sådan undersökning, men vad skulle herrarna säga, om en sådan med privata medel bekostad undersökningsdelegation kom tillbaka och framlade sitt resultat? Ni skulle naturligtvis slå ifrån er med båda händer och säga: Detta är ju ingenting för svenska folket eller dess lagstiftande församling att ta hänsyn till. Om en sådan undersökning skall verkställas, måste staten bekosta den och genom sina organ utse de personer, som skola utföra den. Med en helt eller delvis privat undersökning blir det meningslöst.

Beträffande utskottets uttalande, att man hellre borde studera förhållandena exempelvis i Finland och Norge, och då herr Nilsson i Malmö varit vänlig

Om undersökning av det amerikanska rusdrycksförbudets verkningar.
(Forts.)

och delvis talat om, hur det är ställt i Finland, så skulle jag vilja framhålla, att då det är fråga om ett landsförbud, i vilket land det vara må, så hänger det inte enbart eller ens huvudsakligast på, hur förbudets bestämmelser såsom sådana äro eller hur bestämmelserna kommit till, utan det hänger än mera på ifrågavarande samhälles rent politiska och administrativa struktur och hur detta inverkar på förbudets upprätthållande. När det är som i Finland och som det kanske skulle bli i detta land, om vi skulle genomföra en förbudslagstiftning, att trots det att folkets stora massa vid upprepade tillfällen uttalat sin mening och fått en effektiv lagstiftning antagen, såväl hela ämbets- och tjänstemannaklassen som hela den borgerliga pressen varenda dag och varenda timme öppet saboterar denna lagstiftning och myndigheterna låta detta ske utan att på ett tillräckligt effektivt sätt ingripa, då finns det självfallet inga möjligheter att upprätthålla förbudet. Om man från de maktägandes sida i Finland lagt i dagen en tiondel av den kraft, som man nedlagt på att bekämpa politiska motståndare, och gått en tiondel så rationellt fram för att upprätthålla förbudslagstiftningen som i det nämnda avseendet, så skulle förhållandena där nu icke vara så som de äro. För övrigt är det ett av de mest betänkliga dragen, att man från borgerligt håll i fråga om förbudet och dess upprätthållande anför som skäl för, att man inte skulle inlåta sig därpå, att det skulle bli lagöverträdelser i en sådan omfattning, att det bleve omöjligt att upprätthålla lagstiftningen. Det förefaller mig annars, som om samhället inte vore så valhänt, när det gäller att stadga straff för lagars överträdande. Men är det nu så, att samhället råkat in i en sådan dekadansperiod, att det anses omöjligt att upprätthålla en lag, även om den har en stor majoritet bland folket, därför att den går vissa samhällsklasser emot och därför att vissa grupper till den grad tappat kontakten med samhällssolidaritetsens bud, så måste jag säga, att det finns intet starkare bevis för, hur det i själva verket är ställt med den nuvarande samhällsordningen, än när man öppet nödgas konstatera något dylikt.

Jag skulle så till sist vilja säga några ord om det allmänna läget i vårt land beträffande denna fråga, ty det är klart, att utskottets utlåtande icke är huvudsakligen baserat på uppfattningen, att förbudsfrågan saknar betydelse och icke heller uteslutande på sparsamhetssynpunkten, utan hela den anda, som genomgår utskottsutlåtandet och som för övrigt präglar den allmänt rådande uppfattningen inom vissa grupper av vårt folk den dag, som i dag är, är, att vi redan infört en lagstiftning för att reglera rusdryckstrafiken i vårt land, och det anses vara ungefär vad vi behöva och vilja vara med om. Det är således icke fråga om att ta upp problemet i dess helhet, utan man vill reglera dess detaljer genom bestämmelser, att en person får suppa så och så många liter per månad, det vill säga, om han råkat kunna betala sin skatt, ty i annat fall får han inte suppa någon liter alls i månaden. Skulle han bli arbetslös, får han icke heller något att suppa. Jag säger icke detta för att beklaga den, som icke får sina litrar, utan för att konstatera, att hela lagstiftningen har karaktären av klasslagstiftning, dels på grund av det anförda och dels på grund av att i större städer och liknande samhällen de, som ha ekonomiska tillgångar, kunna få hur mycket sprit de vilja. Man kan alltså icke säga, att denna lagstiftning uppbäres av hela folkets förtroende. Under sådana förhållanden är det min bestämda mening — oaktat man vill slå vakt om det nuvarande kontrollsystemet såsom varande en storartad frukt av det demokratiska genombrottet i vårt land — att lagstiftningen är fullkomligt misslyckad, dels på grund av, att den är ineffektiv för sitt ändamål, dels på grund av att den har utpräglad klasslagskaraktär. Och när man från arbetarhåll uppträder till för svar för detta monstrum av nykterhetslagstiftning, så skulle jag vilja säga

dessa arbetarrepresentanter, att arbetarklassen har andra och viktigare intressen att bevaka i vårt land än att slå vakt härom.

Herr Nilsson i Malmö talade så vackert om, att i tider, då man nödgas spara på studieanslag för journalister, är det inte lämpligt att ta upp denna fråga. Till honom vill jag säga, att sparsamheten i all ära och nödvändigheten att utbilda journalister i all ära, men nog är nykterhetsproblemet och vad därmed sammanhänger för vårt lands arbetareklass av en sådan betydelse, att man icke får behandla det på ett så nonchalant sätt, som man nu alltför ofta gör. På samma gång jag har den uppfattningen, att det nuvarande samhället är oförmöget att upprätthålla ett verkligt förbud, är jag övertygad om, att folkets breda lager komma aldrig att vila, förrän denna stora sociala fråga blivit löst lika väl som de andra stora sociala frågorna, vare sig i de former man valt i Amerika eller på andra vägar. Mänskligheten kommer att arbeta sig fram mot detta mål, och jag anser, att det ingalunda skulle skada att verkställa en utredning, och är dessutom av den bestämda övertygelsen, att om en utredning överhuvud taget skall komma till stånd, måste den ha officiell karaktär, om den skall ha någon nytta med sig.

Med en halv förhoppning om att det kanske skulle vara möjligt även för det borgerliga samhället att ge effektivitet åt lagstiftningen även på detta område, skall jag be, herr talman, att få yrka bifall till motionen.

Herr Bergman, Johan: Herr talman! Den ärade utskottsordföranden är alltid så älskvärd. Han samlar glödande kol på motståndarens huvud. Han fann rent av en artighet i mitt anförande, då han ansåg mig ha sagt, att det blott var denna gång, som utskottet avgivit ett svagt utlåtande. Jag måste korrigera denna uppfattning, om det också inte kan bli med samma älskvärdhet tillbaka. Jag måste nämligen konstatera, att utskottet även åtskilliga gånger förut kommit med ganska svaga utlåtanden. Det yttrades icke heller i mitt anförande, att det *blott* var denna gång, utan jag sade, att det var denna gång, vilket inte utesluter att det även kunnat vara åtskilliga andra gånger. Men jag medger gärna att det finns gradationer i svagheten. Den nu föreliggande utskottsmotiveringen är verkligen svagare än någon föregående. Låt oss emellertid övergå till själva den sakfråga, som behandlas. Utskottets ordförande menar alltså att förbudsfrågan icke är aktuell nu, sedan svenska folket med knapp majoritet uttalat sig mot förbudet. Denna hans invändning är redan bemött och jag vill blott tillägga en kort anmärkning. När denna fråga var aktuell här i landet för några år sedan och även herrarna på den andra sidan erkände, att den var aktuell — det var för ca tio år tillbaka, då stridens vågor gingo höga — *då* var det endast det lilla Island, som vågat sig på att införa förbudet. I Förenta staterna fanns det väl i några enskilda stater, men icke i unionen i dess helhet. Förbudsfrågan erkändes då vara aktuell. Men nu, sedan världens rikaste och mäktigaste stormakt, ett folk med 110 miljoner invånare, omslutande en hel kontinent med världens mest praktiska, mest affärskloka eller i varje fall i ekonomiska ting mest framgångsrika folk, demonstrerat för hela världen sin praktiska levnadsviisdom i denna fråga — nu, anser man, har frågan upphört att vara aktuell! I sanning en underbar logik! Jag ber att få säga att just nu, om någonsin, är förbudsfrågan i allra högsta grad aktuell.

Redan åtskilliga år före kriget uttalade en engelsk tänkare den tanken, att vi gå emot vad han kallade en »americanization of the world» — en världens amerikanisering. Kunde han säga det redan då, med huru mycket större skäl kan man icke säga det nu i våra dagar, sedan man bevittnat det senaste årtiondets världshändelser, efter vilka Amerika är den enda stat, som står där egentligen oskadad — även segrarna äro ju nästan som dödsskjutna, flera av dem

Om undersökning av det amerikanska rusdrycksförbudets verkningar.
(Forts.)

Om undersökning av det amerikanska rusdrycksförbudets verkningar.
(Forts.)

åtminstone. Men Amerika står där fast och säkert och är på väg, mera än någonsin, mot världshegemonien. Vi få finna oss i en amerikanisering av världen. Den kanske icke i alla avseenden blir uteslutande behaglig, amerikanerna ha icke enbart sympatiska drag, men det finns vissa egenskaper hos dem, som det skulle vara en stor lycka att få överflyttade även till den övriga världen: det optimistiska hoppet om framåtskridande i världen, arbetsglädjen, lusten att bygga sin makt på fredlig väg, allt stora egenskaper, som utmärka den amerikanska nationen. Samtidigt som Amerika på detta sätt byggt sin storhets majestätiska byggnad har Europa sönderslitit och ruinerat sig själv. Vi böra draga de lärdomar vi kunna få därborta, där många folk leva sida vid sida i fred, vilket man i Europa icke kunnat göra. Den nationen kan ingen förneka äran av att vara en klok nation, därom måste väl alla vara ense. Vem kan påstå, att amerikanerna äro vare sig dumbommar eller opraktiska drömmare? Voro de det, hade de ej nått den storhet de vunnit på industriens och det ekonomiska livets område. När denna nation efter moget övertäggande beslutar att sätta in i sin grundlag ett alkoholförbud, så strängt, att det omfattar varje dryck, som har över en halv procents alkoholhalt, då är saken verkligen aktuell. Lloyd George yttrade för några få år sedan, att om det amerikanska förbudet med framgång står sig i tio år, så är det intet tvivel om, att icke England följer efter. När England en gång kommer efter, då, mina herrar, kanske frågan är ännu mera oaktuell hos oss enligt det resonemang vi hört från utskottet. Vi ha bevittnat en tillfällig tillbakagång i Sverige, huvudsakligen föranledd av dessa falska och halvsanna informationer från förbudsländerna, som så flitigt översvämmade vårt folk sommaren 1922. Det är blott en obetydlig episod i denna rörelses historia. Förbudsvännerna komma aldrig att lägga ner vapnen, förrän de nått sitt mål. Deras strävan kommer att lägga den solida grundvalen för Sveriges framtid. Förbudsfrågan är nu aktuellare än någonsin, sedan Amerika förklarat, att det aldrig kommer i fråga annat än att vidmakthålla förbudet, som där med rätta anses som en källa till välstånd och folkhälsa.

Herr Borell sade också, att vi ej borde söka skaffa oss vapen på statens bekostnad i en inre strid sådan som denna. Det ha vi visst icke begärt. Vi ha föreslagit, att våra motståndare skulle få vara med och skaffa sig lika skarpa vapen om de det förmå. Vi vilja endast använda anslaget från staten till att rent objektivt utröna, huru förhållandena äro. Det säges att alla andra anslag för undersökningar och studier blivit indragna. Jag såg dock nyligen i en tidning, att Kungl. Maj:t skickat ut sakkunniga för att studera motorspritfrågan, och det kan naturligtvis vara en mycket viktig fråga, men är inte frågan om förbudets inverkan på ett folks välstånd lika mycket värd en undersökning? När förbudet blivit infört av världens mäktigaste stormakt, är inte det något, som kan vara värt ett studium med ett anslag av några tusen kronor? Man säger, att vi icke ha råd därtill. Men medlen skulle ju icke belasta den vanliga budgeten utan tagas ur rusdrycksfonden, som just är avsedd för sådana ändamål. Riksdagens båda kamrar ha voterat anslag ur densamma till andra, främmande ändamål, som den icke är avsedd för, och det har varit stora miljonanslag. När man nu gör anspråk på att få några tusen kronor ur fonden för det ändamål, vartill den är avsedd, då säger man nej. Det är inte för vår egen del vi begärt denna undersökning, det är i vida högre grad för att bereda de andra ett tillfälle att studera saken.

Nu säger herr Nilsson i Malmö — hans anförande innebar ett egendomligt resonemang av en representant för Sveriges stora arbetarparti — att man skulle ta bort spriten, då delegationen komme, så att den icke finge se hur det dricks trots förbudet. Jag undrar verkligen, om Amerikas 110 miljoner människor skulle så allmänt känna igen dem, som skickas dit? De skulle väl

icke gå med skyltar på sig och det vore väl icke omöjligt för dem att vara hur anonyma de ville. Herr Nilsson anför vidare som ett skäl emot anslaget, att man dragit in journaliststipendierna. Men varför skulle inte regeringen kunna taga hänsyn till den saken på så sätt, att den i studiedelegationen insatte herr Nilsson, så att han kunde få visa absolutisterna på vad de icke själva kunna se; de se ju nämligen enligt honom ingen sprit, då de äro ute på resor i förbuds-länder. På detta sätt bleve åtminstone *ett* journaliststipendium ändå utdelat.

Sedan sadet det, att förhållandena i Amerika äro så olika mot hos oss. Detta har jag redan bemött, men jag har icke fått något ordentligt svar på vad jag i denna del sagt. Jag har sagt, att det finns stora områden i Amerika, där förhållandena äro alldeles lika som i Sverige. Där bo, under alldeles samma förhållanden som hos oss, miljoner svenskar och skulle det då icke vara intressant att veta, om förbudet enligt deras mening medfört elände eller kanske ökat välstånd. Det var emellertid en sak jag glömde att bemöta i mitt förra anförande. Det har sagts, att Amerika haft lätt att genomföra förbudet, därför att det har en lätt sjögräns att bevaka. Jaså, hela den Atlantiska kusten och hela Stilla havskusten skulle vara så lätta att bevaka, och likaså de långa gränserna mot Kanada och Mexiko? Jag undrar, om icke enbart landgränsen är större än den vi ha i Sverige. Bevakningen är vida svårare i Amerika än den skulle bli hos oss. Men ändå går det i Amerika.

Så säger man, att även Finland och Norge böra undersökas. Ja, ingenting skulle vara önskvärdare, än om man ville undersöka förhållandena även i Finland och Norge, men sådana undersökningar ligga utanför motionens ram och därför kan det i dag inte bli fråga därom, men i övrigt har jag, som sagt, ingenting emot, att dessa länder undersökas. Jag vill emellertid påpeka att Norge aldrig varit något förbudsland i egentlig mening. Totalförbudet i Norge är endast något, som predikas dag efter dag i antiförbudstidningarna. Norge har aldrig haft annat förbud än mot brännvin och vin över 14 % (resp. 12) alkoholkhalt. Öl är där tillåtet, och då man har riklig tillgång på både öl och vin, kan det ju aldrig kallas något totalförbud. Vad förhållandena i Finland beträffar fick man av herr Nilssons anförande det intrycket, att de skulle vara så bedrövliga, att de äro värre än före förbudet. Det är ju märkvärdigt, att Finland under sådana förhållanden icke avskaffar förbudet. Men den finska riksdagen har fortfarande lika stark om icke starkare majoritet för förbudet än när det beslöts. Jag hoppas, att någon av de ärade herrar, som varit i Finland och undersökt saken, komma att yttra sig i frågan, så får man höra, hur det i själva verket förhåller sig. Jag vill endast säga, att min erfarenhet av Finland är, att förbudet på det hela taget lyckats i de centrala delarna av landet, i nordligaste och mellersta Finland och i huvudsak på landsbygden, medan det förelegat vissa svårigheter att upprätthålla det i de sydligare delarna av landet och framför allt i huvudstaden. Men detta beror i mycket hög grad på den hållning, som en del av pressen intar till förbudet. Till stor del är det, ledsamt nog, i den svenska pressen, som man gycklar med förbudet och söker undergräva detsamma, i rak motsats mot den medborgaranda, som jag anförde exempel på från presidenten Tafts uttalande i mitt förra anförande. Han var en bestämd motståndare till lagen men ansåg, att den, som gjorde något för att söka försvaga den och icke ville lyda den, var en dålig medborgare.

Allra sist vill jag endast säga, att de herrar, som äro emot denna undersökning, skola tänka på, att det nu sitter en konservativ regering, en regering som icke är sympatiskt stämd mot förbudet. Den är naturligtvis nykterhetsvänlig, det tvivlar jag icke på, men jag tror knappast, att den är särskilt förbudsvänlig. Denna regering har i sin hand att utse de personer, som skulle fara över och undersöka verkningarna av det amerikanska förbudet. Där ha herrarna de allra bästa garantier för, att de synpunkter, som majoriteten här anlägger, icke skola

Om undersökning av det amerikanska rusdrycksförbudets verkningar.
(Forts.)

Om under-
sökning av det
amerikanska
rusärycks-
förbudets
verkningar.
(Forts.)

bli tillbakasatta vid undersökningen. Det bör alltså ur deras synpunkter just nu finnas de allra bästa chanser för, att de, som sändas ut, skola ta reda på, hurudana de verkliga förhållandena äro i Amerika och att ingen »ensidighet» — som man ju anser vara förbudsvännernas fel — får göra sig bred.

Jag ber på grund av vad jag nu anfört att liksom förut få yrka bifall till reservationen och motionen.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Herr vice talman, mina herrar! Jag hade icke tänkt att ta till orda i denna diskussion, då jag visste på förhand, att den uppfattning, jag hyser i frågan, skulle komma att bäras fram av intresserade, kunniga och entusiastiska meningsfränder. Det som föranlett mig att begära ordet har varit dels några uttalanden, som gjorts till försvar för utskottets hemställan, dels också vissa yttranden, som ingå i själva utskottsbetänkandet. Om man i detta utskottsbetänkande exempelvis hade nöjt sig med att säga, att av en delegation, som består av personer, som ha på förhand olika, utpräg-
lade meningar, har man anledning befara, att den kommer tillbaka med all-
jämt skiljaktiga meningar, skulle jag ha förstått det. Eller om man hade sagt, att förbudet ännu icke existerat så länge i Amerika, att man kan få någon viss uppfattning, så skulle jag också förstått, att detta kunnat bilda grund för en hemställan om avslag. Men när man från utskottets sida på det sätt som här skett givit sig in på att göra uttalanden om själva förbudssaken i övrigt och i allmänhet och detta dessutom blivit kompletterat med yttranden som fällts här, framtvingar detta uppenbarligen en mera ingående dikussion.

Här har talats rätt mycket om, huruvida frågan är aktuell eller ej. Jag trodde, att det var en självfallen sak att man om en fråga, som är upptagen på flera av de politiska partiernas program, en fråga som spränger partier, en fråga som föranlett 500,000 människor i detta land att dag efter dag genom sin organiserade föreningsverksamhet söka bilda opinion på detta område, måste säga, att den är aktuell. Och vad det här är fråga om är att få ytterligare material för opinionsbildningen, för det allmänna omdömet rörande ett förbuds värde eller ej. Det är för mig fullständigt obegripligt att man kan ställa sig på den ståndpunkten att i detta nu en dylik opinionsbildande, en dylik för omdömet vägledande åtgärd icke är aktuell och är något, som man för ögonblicket icke behöver syssla med. Mig förefaller detta vara att fullständigt ställa förhållandena på huvudet på det område det här gäller.

Herr ordföranden i utskottet angav också såsom ett skäl, att de amerikanska förhållandena voro så annorlunda, att även om man skulle få en i en viss riktning gående uppfattning angående det amerikanska förbudets verkningar, skulle detta i allt fall icke vara ägnat att påverka hans, och han tänkte väl flertalets inom svenska folket, mening rörande en dylik lagstiftnings värde. Ja, men det är dock så, som den senaste talaren antydde, att i Amerika lever, herr Borell, inemot ett par miljoner svenska medborgare, en stor del av dem nyligen ditkomna, med vår uppfattning i denna fråga, med sina härifrån medförda vanor och seder, och de inordnas nu i den amerikanska unionen under en förbuds-
lagstiftning. Det sätt, varpå ett dylikt inordnande sker, hur de finna sig, kunna leva i detta tillstånd och vilka sociala och ekonomiska verkningar det medför, skulle alltså icke kunna inverka på vårt omdöme rörande en dylik lagstiftnings betydelse? Jag måste säga, att jag förstår icke det resonemanget, och det kan omöjligt äga det faktiska värde, som den ärade talaren själv tyckes mena.

Jag vill slutligen säga några ord till herr Nilsson i Malmö. Han sade, att man sätter icke alltför stort pris på vad den delegation, som på förhand reklamerar sin överresa, tror sig erfara rörande förbudets verkningar, liksom man inte heller kan göra det, när det gäller undersökningar i våra grannland, han

talade speciellt om Finland. Ja, det beror på, hur delegationen arbetar. Åsyt-
tar den att gå exempelvis på restauranger och där göra iakttagelser, så kan
man säga, att en eventuell dylik reklam kan minska möjligheterna för en dele-
gation att få verklig erfarenhet om tillståndet. Men om den arbetar på sådant
sätt, att den reser från stad till stad och söker sammanträffa med representa-
tiva personer från dessa städer, borgmästare, kyrkoråd, skolråd, fattigvårds-
styrelser, ledamöter från arbetarepartier och från andra föreningar, som ivra
för dylik social verksamhet, och dessa infinna sig i största möjliga utsträck-
ning och meddela vilka iakttagelser de gjort, var och en på sitt verksamhets-
område, under den tid denna lagstiftning rått, så vågar jag säga, att det går
icke att underkänna betydelsen och värdet av totalintrycken från en dylik
enquôte, anställd med dem, som haft till alldeles särskild uppgift att syssla
med förhållandena på detta område. Detta var vad som skedde i den dele-
gation, där jag för min del deltog. För övrigt, herr Nilsson, om herr Nils-
son icke vill ge vitsord åt denna delegations uppgifter, skulle inte herr Nils-
son då vilja ge ett visst vitsord åt det finska socialdemokratiska arbetare-
partiets mening om förbudets värde? Vad denna mening innebär behöver man
icke ett ögonblick tveka om. Partiet har fullständigt enhälligt ställt sig på
den ståndpunkten, vilken hittills tagit sig uttryck i alla val, att förbudet varit
för finska folket en lycka och en kraftkälla. I Tammerfors sammanträff-
ade jag med en kvinnlig socialdemokratisk riksdagsman, som var tillkallad
liksom så många andra. I regel tillstädeskommo representanter från de högsta
myndigheterna ner till de lägsta folkgrupperna och meddelade sina erfaren-
heter. Denna kvinnliga riksdagsman var på förhand omtalad såsom synner-
ligen kunnig, och hon hade offrat hela sitt liv för social verksamhet på detta
område. Då hon fått tillfälle att ge en entusiastisk beskrivning av förbudets
verkningar, tillsporde jag henne: Är det ändå inte så, att det finns åtskilligt,
som måste föras på denna lagstiftnings debetsida? Är det inte så, att den
förorsakar mycket svårigheter, demoralisation och dylikt, och äro ni inte böjda
för att överskatta denna lagstiftnings betydelse för er klass? Jag skall be
att få upprepa vad hon svarade. »Här i Finland», sade hon, »har det varit
en hård och svår och mörk tid för det finska folket och särskilt för den finska
arbetareklassen. Här ha medlemmar av samma stam rest sig mot varandra
och de myckna gravarna vi ha vittna hårt om den inbördes kampen. Men
under denna tid har det för de finska arbetarna och speciellt för de finska
arbetarekvinnorna funnits en ljuspunkt, vars värde icke går att bestrida, och
det har varit tillvaron av förbudslagen. Denna har utgjort för de finska ar-
betarehemmen ett verkligt värde, som vi, de finska arbetarekvinnorna, komma
att till blods försvara.» Detta var ordagrant det svar, som jag erhöll. Om
herr Nilsson icke hade inhämtat sina kunskaper enbart från restaurangerna i
Helsingfors, där den svenska överklassen, just genom det sätt, varpå denna
överklass tillämpar och försöker provocera brott emot förbudslagstiftningen,
försvagat sin egen och det svenska folkelementets ställning och förminskat dess
möjlighet att i fortsättningen utöva inflytande på Finlands inre angelägenheter,
om herr Nilsson gått ifrån dylika kretsar och ned till det finska folket, spe-
ciellt till arbetareklassen och därifrån inhämtat sina informationer, är jag
övertygad om, att med den fullständiga enighet, som vi mött i det avseendet
från de finska arbetarna, han fått ett annat intryck av vad denna lagstiftning
betyder för denna klass.

När saken ligger så, herr vice talman, har jag icke här kunnat underlåta:
att, fastän tiden kanske icke så mycket bör tagas i anspråk av detta ärende,
lämna mitt bidrag till belysning av värdet, betydelsen och riktigheten av det
utskottsutlåtande, som här föreligger. Då jag är övertygad om, att detta

*Om under-
sökning av det
amerikanska
rusdrycks-
förbudets
verkningar.
(Forts.)*

*Om under-
sökning av det
amerikanska
rusdrycks-
förbudets
verkningar.
(Forts.)*

förslag, om det också icke kan ge så mycket i praktiskt resultat, dock i detta ögonblick utgör en opinionsyttring, särskilt den reservation som här föreligger, emot hela det betraktelsesätt, som tagit sig uttryck i utskottsutlåtandet, tilllåter jag mig, herr vice talman, att, på grund av de skäl som nu framförts, hemställa om bifall till reservanternas förslag.

Herr förste vice talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 8 e. m.

Herr Wahlmark: Herr talman! Jag har begärt ordet för att tillfullo instämma i vad utskottets ärade ordförande här har anfört och även för att, fastän det varit en rätt skarp kritik emot utskottets motivering, meddela att jag ansluter mig till den, trots det att jag icke varit med vid justeringen av betänkandet.

Vad jag emellertid närmast begärde ordet för, det var för att säga, att jag för min del och även utskottet i dess helhet icke principiellt varit emot en sådan delegations utsändande till Amerika, men att utskottet icke funnit anledning föreligga att vid detta tillfälle utsända en sådan. Därest förhållandena emellertid skulle ändra sig därhän att, såsom det här har framhållits av utskottets ärade ordförande ävensom av utskottet i dess motivering, frågan återigen skulle bliva aktuell på samma sätt som för två år sedan, skulle förutsättning även kunna finnas för en sådan delegations utsändande.

Ehuru det från olika håll har framhållits, att frågan är i hög grad aktuell, kan jag för min del icke anse annat, än att den åtminstone icke för statens vidkommande för närvarande är det. Att den givetvis är det för nykterhetsorganisationerna och för förbudsvännerna i allmänhet är självklart och att den även kommer att förbli för dem av sådan betydelse i fortsättningen är också riktigt, men följaktligen bör det vara dessa, som skola göra de undersökningar, som här ifrågasättas. Den för några veckor sedan här i Stockholm sammanträdande förbudskongressen handlade också enligt min mening fullt riktigt, då den beslöt, att särskild studiedelegation skulle utsändas till våra grannländer Finland och Norge. Den handlade emellertid inkonsekvent, anser jag — eller om det skedde med hänsyn till, att det i riksdagen förelåg en motion därom — då den icke beslöt sig för att även en dylik borde utsändas till Amerika. Om en sådan studiedelegation utsändes från nykterhetsorganisationernas sida till våra grannländer för att, under förutsättningar helt olika dem, som kunna bliva gällande för den av de officiella myndigheterna till Amerika eventuellt utsända studiedelegationen, vilken icke torde kunna komma med ett fullt enhetligt resultat, undersöka förhållandena i Norge och Finland — så var ju egentligen meningen med kongressens uttalande — är det alldeles givet, att det, med den ensidiga sammansättning delegationen i det fallet skulle få och med den helt olika sammansättningen av delegationen i det andra fallet, såsom herr Bergman föreslagit, icke kan bliva ett sådant resultat av dessa delegationers undersökningar, att man kan nå vad herr Bergman åsyftar, nämligen att man skulle få litet reda i den begreppsförvirring, som råder här i landet angående förbud och nykterhetslagstiftning i andra länder.

Jag är, som sagt, icke principiellt emot, att en sådan studiedelegation utsändes, men jag anser, att förutsättningarna i så fall böra vara helt annorlunda än de nu äro. Skulle vi återigen få denna fråga på samma sätt aktuell som den var år 1922, så har jag för min del ingenting, emot att en studiedelegation utsändes såsom här har ifrågasatts, men jag anser, att dess undersökningar även böra omfatta våra två grannländer.

Jag har just icke något vidare att tillägga i denna sak. Jag kan naturligtvis mer än gärna medgiva, att frågan är av utomordentligt stor betydelse, att den

är ett problem och ett stort sådant, som även kan ha betydelse för vårt lands vidkommande och för den nykterhetslagstiftning, som vi här hava. Men jag kan däremot icke anse annat, än att, såsom utskottet här framhållit, denna del av undersökningen mycket väl kan nås på de vägar, som utskottet tänkt sig och här framhållit.

Jag ber med dessa ord, herr vice talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Om undersökning av det amerikanska rusdrycksförbudets verkningar.

(Forts.)

Herr **Björkman**: Herr vice talman, mina herrar! Det torde tillåtas mig att här yttra några ord, då jag vågar göra anspråk på att sitta inne med något litet av sakkunskap på det område, varom debatten här rör sig.

Kärnan i motionen är ju den, att vi skulle få belyst från olika sidor, hur det verkligen står till där borta i Amerika. För närvarande är det ju så, att det därifrån kommer åtskilliga ensidiga informationer i denna fråga, ensidiga kanske — det skall jag gärna medgiva — stundom t. o. m. i nykterhetspressen, men framför allt ensidiga i den stora offentliga pressen, och jag misstänker starkt, att just den ensidiga belysning av förbudsförhållandena där borta, vilken kommit till synes i den offentliga pressen, i viss grad bidragit till, att motionen kommit fram.

Jag skall, herr vice talman, belysa vad jag menar härmed genom att anföra ett alldeles färskt exempel. I en tidningsartikel, som angivits hava växlade ursprung, men som jag senast fann i dag i en skånsk tidning, lämnas det några uppgifter över de svårigheter man har där borta i Förenta staterna beträffande förbudets upprätthållande. Jag ber att få stryka under, vad professor Bergman anförde, då hon gentemot en föregående ärad talare erinrade om, att det dock icke är en så liten kuststräcka, som våra meningsfränder i Förenta staterna hava att skydda; den torde proportionellt emot befolkningsförhållandena ställa sig något så när lika där borta som hemma hos oss. Icke minst svårt är det givetvis att skydda den långa kanadensiska gränsen. Emellertid uppgavs det nu i denna artikel, vilka oerhörda svårigheter Amerikas regering hade för att kunna upprätthålla ett skydd mot smuggeriet. Det talades om den stora smugglarflottan, som, särskilt vid kusten mot Atlantiska havet, skulle bestå av 166 fartyg, förutom en del småbåtar, och i det sammanhanget omtalas det, att tullstyrelsen där borta begärt ett statsanslag på 13 å 14 miljoner dollar för att kunna få en effektiv kustbevakning med en mängd fartyg. Tillåt mig att här i förbigående fästa uppmärksamheten, herr vice talman, på att dessa 13 miljoner dollar icke äro avsedda för nybyggnad av fartyg utan för utrustning av flottans fartyg, fartyg ur marinen således, som skulle ställas till vederbörandes föfogande för bevakningen, såvitt jag blivit riktigt underrättad. Jag nämner detta nu, herr vice talman, därför att jag torde få anledning att vid ett annat tillfälle komma in på denna sak, nämligen när försvarsfrågan här föreligger i kammaren till behandling.

Vad man emellertid särskilt fäster sig vid i denna notis och som är så belysande, är det stora nummer — förlåt uttrycket — man gör av den omfattning smugglingen skulle hava haft under det gångna året. Man talar om, att smugglingen under förra året över Atlantiska kusten skulle hava uppgått till ungefär 11,520,000 liter. Om man då slår fast detta till i runt tal 12 miljoner liter, d. v. s. 3 miljoner gallon, och så säger, att smugglingen vid Stilla oceanens kuster har gått till ungefär samma belopp — det är otroligt, därför att det endast kan förekomma smuggling från Mexiko och över en kortare kuststräcka, men låt så vara — och sedan låter smugglingen över Kanada, som blott utgör en bråkdel av smugglingen på de andra kusterna, komma till också, så skulle den totala insmugglade kvantiteten gå upp till 24 miljoner liter, d. v. s. 6 miljoner

Om undersökning av det amerikanska rusdrycksförbudets verkningar.
(Forts.)

gallon. Detta skulle sålunda utgöra den egentliga konsumtionen av spritdrycker i Förenta staterna. Men hur stor var den legala konsumtionen förut? Beträffande den saken har jag här några siffror från det förkrigsår, som vi vanligen bruka åberopa, nämligen år 1914. Då uppgick den legala konsumtionen av spritdrycker i Förenta staterna till 136 miljoner och några hundra tusen gallon. Ja, då förstå ju herrarna, att den där under förra året insmugglade kvantiteten av 6 miljoner gallon, den högsta som är tänkbar, icke spelar någon nämnvärd roll i jämförelse med vad förbrukningen var före förbudets införande, men denna siffra, de 136 miljoner gallons sprit för den lagliga konsumtionen före förbudet, den siffran kommer väl knappast att återfinnas i referaten i tidningarna i Stockholm i dag på eftermiddagen. Sådana siffror tiger man med.

Emellertid har den anmärkningen, som gjorts av utskottet, att det vore olämpligt att skicka ut en officiell delegation till Amerika, redan bemötts. Dessutom har man här sagt, att dessa undersökningar, som man skulle göra i Amerika, skulle göras anonymt. Jag har ju någon erfarenhet i detta avseende rörande på vilket sätt man kan vinna något resultat. Icke skulle väl delegationens uppgift vara att springa omkring och leta efter de krogar, som möjligen finnas kvar i New York. Icke skulle väl uppgiften vara den, att man skulle gå på de få större hotell, där sprit kanske förtäres, utan uppgiften skulle väl vara att av officiella myndigheter erhålla exakta uppgifter.

Nu säger man, att man kan få sådana uppgifter i den officiella statistiken. Ja, det är sant, men det är dock icke detsamma att skaffa sig en sådan officiell statistik som att vid ett privat möte med vederbörande i de olika staterna inhämta upplysningar. Förresten är det så, att det icke finns någon samlad statistik där borta i Amerika av sådan omfattning som hos oss. Man får lov att taga den saken individuellt. Om man till exempel vill veta något om en sådan stat som Connecticut eller andra stater, får man gå till borgmästarna i de olika städerna för att få exakta uppgifter rörande rusdrycksförbudet och dess följder. Jag kan få sådan statistik från Massachusetts, men det är den enda av staterna, där man har någon allmän dylik statistik.

Jag må också säga ett par ord om undersökningen i våra grannländer och jag får då framhålla, att varken motionären eller hans meningsfränder ha det ringaste emot, att en sådan delegation tillsättes även för officiell undersökning i dessa länder efter sådana grunder, som motionären föreslagit. Det står fritt att motionera om detta till nästa år, och jag ber att på förhand få säga, att jag, om jag då sitter kvar här i kammaren, skall ge en sådan motion mitt varmaste understöd. Det är nu i alla fall så, att förhållandena där borta i Amerika hava ett alldeles speciellt intresse för förbuds rörelsen i Sverige, ja, för förbuds rörelsen i hela Europa, och det är kanske främst därför, som tanken först kommit upp att skicka en delegation eller studiekommision dit över.

Det sades av en talare här, att man icke kan få några säkra bevis från Amerika för ett förbuds möjligheter här. Ja, om man nu icke kan få det, var finns då förklaringen till den intensitet, med vilken man i pressen och på annat håll driver påståendet, att förbudet skulle hava misslyckats där borta. Om det icke är så, att man är rädd för förbudet på förbudsmotståndarnas håll, varför driver man just med sådan intensitet de få detaljer, som kunna visa, att det i någon ringa mån här och var har misslyckats. Det lider intet tvivel om — det har jag sagt här vid ett föregående tillfälle — att förbudet blir mera aktuellt, än vad det kanske enligt åtskilligas mening är för närvarande icke bara här i Sverige utan även i Europa, och särskilt blir detta fallet den dag, då de ekonomiska verkningarna av förbudet göra sig ännu mera kännbara inom den europeiska affärsvärlden än nu. Här lider den europeiska industrien och icke minst den svenska ont av konkurrens där bortifrån, och orsaken därtill ligger icke minst i det oerhörda försprång, det oerhörda handicap före europeisk industri, som

Amerika har genom sitt förbud, vilket möjliggör för arbetsgivarna där borta att driva arbetet under helt andra förhållanden, än man i regel kan göra här i Europa.

Herr vice talman! Jag skall icke förlänga diskussionen — ja, jag hörde bravorop, och jag är tacksam för dem — men det må ursäktas, att vi förbudsvänner också säga några ord, när det gäller att få en utredning, vilken, såsom professor Bergman uttryckte det, icke *vi* behöva — vi veta, hur det står till — men som herrarna behöva och som majoriteten av Sveriges folk behöver och som framför allt tidningspressen behöver. Det är underligt, att herrarna skola sparka och sträva emot, när det gäller några fattiga tusen kronor, som äro föreslagna att tagas ur en fond, som är avsedd för främjande av folkknykterheten här i landet, även om den icke precis bär denna rubrik.

Om undersökning av det amerikanska rusdrycksförbudets verkningar.
(Forts.)

Jag ber, herr vice talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Nilsson, Johan, i Malmö: Herr vice talman! Jag väntade mig den invändningen, att det här skulle sägas, att man endast studerat förhållandena på restaurangerna i Helsingfors. Jag kan emellertid upplysa, att jag, när jag var där, umgicks med representanter för de olika partierna vid många olika tillfällen, alla partiers representanter utom de, som tillhörde det Winbergiska partiet där, vilka dessvärre för tillfället ej kunde träffas. Annars talade jag med dem alla, och jag fick också av dem höra, att de sannerligen icke voro glada över detta förbudstillstånd. »Men», sade de, »vi hava nu en gång fått det, och vi få försöka hålla det så länge.»

Om jag nu skulle säga min personliga uppfattning om förbudet i Finland, och den har jag skrivit ned i ett annat sammanhang, så är det den, att förhållandena äro alldeles olidliga i städerna och i en del industrisamhällen ute på landet men att å andra sidan, jag icke kan neka till, att det inträtt en viss förbättring på en del platser ute på själva landsbygden. Även de socialdemokratiska ledarna medgiva, att så är fallet. Men då kan man givetvis ifrågasätta, huruvida denna lilla förbättring i folkknykterheten, som man kan upptäcka på landsbygden, är av den betydelsen, att den uppväger vad man sedan på annat håll kan påtala av olägenheter t. ex. i städerna. Jag har varit i flera andra städer i Finland än Helsingfors. Jag var ända borta i Viborg mot ryska gränsen, därefter tog jag en tur åt norr till en del städer bl. a. Kuopio och kom sedan ned till Åbo. Den första kvällen jag var i Helsingfors — jag kom dit utan att känna till några restauranger i staden — gick jag in på en av dessa bästa restauranger och såg då, att alla människorna hade sprit på borden framför sig. Då jag frågade vaktmästaren, om jag kunde få sprit också, så tackade han för beställningen, precis som man gör här i landet. Då jag ätit min mat, frågade jag, om de hade punsch, och han svarade: »Jo tack, det hava vi.» Då jag anhöll att få ett glas, svarade han: »Nej, så litet servera vi icke.» Eftersom jag icke ville dricka så mycket som en halva punsch, så avstod jag alldeles, men för mig var det viktigast att veta, att det serverades. Man får inte endast gå omkring och fråga efter vad folk säga och tycker om detta tillstånd. Man bör se förbudets verkningar i det levande livet, se hur förbudet utnyttjas och användes där. I de allra flesta städer kan man till och med förstå att ett visst samarbete mellan krögarna på platsen måste äga rum, ty på krogarna tillämpas samma priser på spritvarorna. Krögarna synas vara rädda för smutskonkurrens.

Med detta vill jag blott hava sagt, att jag anser den studiedelegation, som reser ut endast för att fråga personer om deras åsikter och icke för att undersöka förhållandena exempelvis på restaurangerna, fullgör icke sin plikt i den utsträckning, som den skulle göra. Jag hade i sällskap både de socialdemokratiska och andra partiets ledare på restaurangerna, och de erkände, vad jag

Om undersökning av det amerikanska rusdrycksförbudets verkningar.
(Forts.)

sade, att förbudet måste anses vara ohållbart och att det måste föra till olycka för landet. Man kan också resa ut i skärgården och, om man icke är på förhand reklamerad och omtalad, kan man då få se hur sprithandeln helt öppet pågår. Det är sannerligen icke något att efterapa i detta land. Jag har icke sagt något illa om verkningarna till förbättring, där sådana finnas, jag har tvärtom konstaterat sådana, men i allmänhet äro de så obetydliga, att de icke uppväga de stora olägenheter, som man annars har av förbudet.

Man har också här talat en del om det amerikanska förbudet. Jag vill visst icke bestrida riktigheten av uppgifterna därvidlag, men jag vill bara omnämna för herrarna, att jag när de svensk-amerikanska sångarna voro här, talade med flera av dem och fann, att de hade ganska god kännedom om förbudsförhållandena i Amerika. Framför allt var det en, som satt i närheten av mig vid bordet en kväll, som talade om för mig, att vissa arbetsgivare ansågo, att det var mycket sämre nu än förr, därför att hembränningen var så allmän nu. Det åtgick alldeles för lång tid till att supa. Man skulle nämligen smaka på varandras varor för att konstatera, vem som brände bäst. Det kan naturligtvis diskuteras, huruvida det är så särdeles lämpligt att hava det så ställt i ett land. Jag känner icke till så mycket om det amerikanska förbudet, men det är givetvis icke utan sina fel det heller.

Herr Pauli: Herr vice talman! Man kunde naturligtvis förutsätta, att när en sådan motion som denna kom under behandling, debatten icke skulle inskränkas till att röra sig endast om själva sakfrågan, utan att det skulle bli en debatt om förbudet i allmänhet. Herr Winberg har präglat ordet om den amerikanska förbudshästen, och det har i dag uppträtt många förfarna ryttare på denna häst, men för min del tänker jag icke ge mig in på några manövrer i manegen utan vill uteslutande hålla mig till föreliggande sakfråga och utskottets motivering för sin hemställan.

Det har fällts en hel del hårda omdömen både av herr Bergman och herr Winberg angående utskottets sätt att taga på denna sak, men trots att herr Bergman försökte öka sin pondus som kritiker genom att göra några dunkla antydningar om att utskottet även i andra fall skulle ha avgivit dåliga och ovederhäftiga utlåtanden, har jag ändå icke lyckats bli riktigt övertygad om att denna beteckning passar i föreliggande fall.

Den argumentering, som utskottet förebragt, är ganska hållbar, tycker jag, och jag har i det avseendet fått en alldeles tydlig bekräftelse under den förda debatten. När utskottet till exempel ställer sig tvivlande angående möjligheten för en sådan delegations medlemmar, som här ifrågasättes, att vid återkomsten från denna studieresa kunna ena sig något så när om de emottagna intryckens karaktär, kan man ju få ett starkt stöd för denna skepsis, när man här i dag hör de helt motsatta uppfattningar och uppgifter, som framföras angående förbudslandet Finland å ena sidan av herr Johan Nilsson och å andra sidan av herr Ekman, vilka båda två tydligen sitta inne med ganska mycken sakkunskap på detta område. Skulle dessa två framstående ledamöter av denna kammare tillsammans insättas i den av herr Bergman föreslagna delegationen till Amerika, så befarar jag starkt, att deras intryck från Amerika skulle vid återkomsten divergera lika kraftigt som deras intryck från Finland nu visat sig göra.

Herr Winberg hade särskilt en del att anmärka mot utskottets resonemang, att studieresan, om den bleve för kort, icke skulle bli tillräckligt effektiv, men att, om den å andra sidan gjordes tillräckligt lång för att bli tillräckligt effektiv, den skulle ställa sig för dyrbar. Det tyckte herr Winberg bara smakade av de obotfärdigas förhinder. Jag vädjar till kammaren att avgöra, om det icke ligger både logik och sunt förnuft i det resonemanget och i varje fall betydligt

mera logik än i herr Winbergs eget resonemang, när han sökte tillbakavisa utskottets invändning, att man i första hand borde vända sin uppmärksamhet mot sådana länder, som ha mera analoga förhållanden med vårt eget land, till exempel Finland. Herr Winberg sade nämligen då, att det i Sverige under ett förbud skulle komma att gå precis på samma sätt som i Finland. Ja, detta är just vad utskottet menat! Jag kan över huvud icke se, att det i dag förbragts ett enda bevis emot riktigheten av utskottets mening, att det skulle ligga betydligt närmare till hands för den svenska staten att bekosta en undersökning beträffande förbudets verkningar i våra närmaste grannländer än att gå över ån — eller Atlanten — efter vatten.

Om undersökning an det amerikanska rusdrycksförbudets verkningar.
(Forts.)

Här har det talats om, att det i Amerika finns betydande svenska kolonier eller vad man ville kalla dem. Detta är mycket sant, men som bekant finns det en minst lika betydande bosättning av svenskar i Finland, vilken dessutom är av mycket äldre datum och som väl kan motivera, att vi i detta fall ägna vår uppmärksamhet minst lika mycket åt Finland som åt Amerika.

Utskottets farhåga för att en så pass kort studieresa som den, herr Bergman tycks ha ifrågasatt, icke skulle bli tillräckligt fruktbringande, synes väl motiverad, då man tänker på den ofantliga utsträckning Förenta staterna ha. Det är ju ungefär ett lika stort område som Europa. Om man nu skulle tänka sig, att man från Amerika skickade ut en delegation för att studera förhållandena i Europa och gav denna delegation en tid av två eller tre månader på sig för den sakens skull, då skulle väl ingen här tveka att beteckna detta förfaringsätt med ett ord, hämtat ur mr Pickwicks vokabulär.

Herr Ekman har sagt, att studiedelegationen givetvis icke i främsta rummet skulle inrikta sig på att besöka restauranger eller göra dylika förhandsstudier, utan att den skulle huvudsakligen inrikta sig på att rådfråga framstående kommunalmän och andra representativa personer. Detta uttalande har redan bemötts av herr Johan Nilsson, och man kan väl icke annat än instämma i, att det skulle vara synnerligen riskabelt för en delegation att på det sättet endast inhämta andrahandsuppgifter. Man får väl ändå tänka på — med den ställning som förbudet för närvarande har i amerikansk politik — vilket tryck det skulle utöva på sådana representativa politici, om de skulle nödgas uttala sig för en officiell delegation. Det är säkert icke att underkänna dessa herrars moraliska halt, om man uttalar ett visst tvivel om, att deras innersta tankar verkligen skulle fullt och otvunget komma till uttryck vid en sådan intervju.

Herr Ekman påstod vidare, att utskottet hade uttalat sig om förbudssaken i allmänhet. Jag kan emellertid icke finna, att utskottet på något ställe har gjort detta; tvärtom har utskottet försökt att avhålla sig från alla dylika uttalanden. Men då utskottet tagit sig friheten påpeka, att det icke anser förbudsfrågan vara så aktuell nu som före förbudsomröstningen år 1922, så är det väl något, som herr Ekman icke kan bestrida. Att frågan är aktuell för herr Ekman själv, har han ju på det mest eklatanta sätt visat vid ett visst tillfälle förra våren, men att den är aktuell för förbudsvännerna, är icke något skäl för att svenska staten nu ögonblickligen skulle stå till hands för att förse förbudsvännerna med de argument, som de anse sig behöva för sin propaganda.

Jag ber, herr vice talman, att få vidhålla den motivering, som utskottet förbragt, och det yrkande, som utskottet här framställt.

Herr Pers: Herr vice talman! Jag har begärt ordet för att uttala min uppfattning, att åtskilliga skäl tala för ett bifall till motionen. Det kan icke bestridas, att frågan om förbudet har så stor betydelse för det svenska folket och i så hög grad sysselsätter den offentliga diskussionen, att det vore till gagn, om man finge auktoritativa upplysningar om hur förbudet slagit ut i Amerika. Ännu ett skäl för att inhämta dylika upplysningar från Amerika synes mig

Om undersökning av det amerikanska rusdrycksförbudets verkningar.
(Forts.)

ligga däri, att förbudet i Finland och det halva förbudet i Norge kämpa med svarigheter, som gjort, att de icke utfallit så som man hoppats. Detta kommer förmodligen att inverka på uppfattningen av möjligheten för ett förbud här i Sverige på ett ogynnsamt sätt, och det vore därför värdefullt att som motvikt häremot få besked om förhållandena i Amerika. Ty det är min uppfattning, att förbudet där slagit långt bättre ut än i Finland, och jag tror icke blott, att förbudet i Amerika har utsikter att stå sig utan också att det amerikanska folket reagerar mot tendenser till överträdelser på sådant sätt, att det har alla utsikter att komma till rätta med saken. Det vore, som sagt, gott att få besked om detta, så att man icke grundar sin uppfattning om förbudets vara eller icke vara uteslutande på förhållandena i de närmaste grannländerna.

Samtidigt vill jag emellertid framhålla önskemålet att en eventuell förbudsdelegation blir utsedd så, att den kommer att bestå av personer, som taga sin uppgift med kritik och ansvarskänsla. Att denna sak behöver framhållas, framgår enligt min mening av de uttalanden som här gjorts om vad man sett i Finland. Även jag har rest i Finland under några veckor i somras, ehuru jag reste som privatman, och även jag har under resan bildat mig en uppfattning om förhållandena där, men denna uppfattning stämmer knappast med någondera av dem, som med så stor skärpa framställts här i dag.

Den enda invändning av betydelse, som gjorts emot ett anslag i motionens syfte, är att staten i år icke givit några anslag till studieresor och att man icke borde göra någon avvikelse från principen. Men när det erinras om att penningarna skulle gå ut av rusdrycksmedelsfonden, så anser jag detta vara ett så gott svar på invändningen om principen, att man bör kunna göra ett sådant avsteg. Ty de stora summor, som rusdryckstrafiken inbringar i landet, äro dock av sådan beskaffenhet, att det måste anses motiverat att taga undan detta belopp för ett sådant ändamål som det nu föreslagna. Det är betänkligt att stryka in så många miljoner i budgeten och därmed minska de skattedragandes bördor, under det man vägrar anslag för ett ändamål, som ligger så nära denna sak och är så väl motiverat av omständigheterna som detta.

Jag tillåter mig alltså att ansluta mig till motionen och hemställa om bifall till den i utskottet avgivna reservationen.

Herr Ljunggren: Därest kammaren i dag bifaller utskottets förslag och därigenom uttalar en viss sympati för den tanke på en studieresa till Norge och Finland, som kommit till synes i utskottets utlåtande, skulle jag vilja rekommendera, att när tanken, som jag förmodar, tas upp av utskottets ledamöter, de utvidga kommissionens befogenhet och låta den studera krogförhållandena även i vårt eget land. Det har ju nyligen meddelats, att de bestämmelser, som finnas här, särskilt i landsorten icke upprätthållas. För ett par dagar sedan såg jag i en av huvudstadens tidningar, att man t. o. m. protesterade emot, att kontrollstyrelsens nye chef satt sig före att hädanefter tillse, att gällande restriktionssystem upprätthålles på de svenska krogarna.

Jag vill alltså rekommendera, att när herrarna av utskottsmajoriteten taga sig före att studera, i vad mån gällande lagstiftning tillämpas på krogarna i vissa andra länder, de icke försumma att, för att få utredningen fullt objektiv, också studera förhållandena i detta avseende jämväl i Sverige.

Herr Björkman: Herr vice talman! Jag uppkallades på nytt därav att min ärade vän på Malmöbanken citerade en medlem av den svensk-amerikanska sångartruppen som varit här, som sagesman för den uppfattningen, att det skulle vara mycket dåligt ställt i Amerika. Nu vet jag inte från vilken stad eller trakt av Amerika, sagesmannen var. Det kan hända, att han var från Chicago eller New York, och jag skall villigt medge, att det varit dåligt ställt

i Chicago och i viss mån ännu är det i New York. Men vad Chicago angår, ha förhållandena sedan fjolåret avsevärt förbättrats — det var väl nämligen fjolårets sångarbesök, som avsågs. Sedan dess har vederbörande polismyndighet i Chicago gjort vad den bort göra ett par år tidigare, nämligen satt i gång en razzia på krogarna och i ett enda slag rensat ut icke mindre än 1,500 stycken. Efter den betan blevo förhållandena litet bättre i Chicago.

Man kunde också av herr Nilssons citat få den uppfattningen, att det särskilt bland svensk-amerikanerna skulle vara dåligt ställt med förbudets upprätthållande. Då ber jag att få ta mina tusentals svensk-amerikaner vänner där borta i försvar och säga, att det är icke så. Svensk-amerikanerna i Amerika höra till de mest laglydiga, näst efter hundraprocentsamerikanerna. Man har i det fallet anställt en undersökning genom att genomgå namnen på de bötfällda i en medelstor amerikansk stad: Columbus i Ohio, och där visade det sig, att av femhundra, som bötfällts för överträdelse för förbudslagen var icke mer än en enda svensk och inte mer än trettio procent amerikanare; alla de andra voro utlänningar, de flesta födda i Europa. Det är nu också så, att Europa skickar en stor del av sina sämsta element över dit. Ja, det skickar dit en stor del av sitt bästa folk också, särskilt vi här i Sverige, som sänt en betydande del av vår bästa ungdom dit. Men jag ber, som sagt, att få ta svensk-amerikanerna i försvar och upprepar, att de äro den mest laglydiga delen av utlänningarna där borta. Det finns undantag. Därvid gäller om Amerika precis detsamma som om Finland; — det är bland den svensk-amerikanska överklassen. Så länge det finns möjligheter att i skydd av undantagslagar importera rusdrycker till Förenta staterna, kommer sådant att förekomma i alla europeiska legationers närhet, åtminstone på åtskilliga håll, liksom det nu gör, kanske inte minst just i Chicago.

Här har ett par gånger av föregående talare understrukits svårigheten att upprätthålla förbudet i Finland. Man har spelat ut detta här i debatten, och det torde därför tillåtas mig, herr vice talman, att taga upp den saken, fastän den berörts av föregående talare. Det är framför allt på svensk sida där, framför allt inom det svenska partiet i Finland, som förbudet saboteras. Den främsta svenska tidningen där, Hufvudstadsbladet — jag tvekar icke att nämna dess namn — har från alla första stund på alla tänkbara sätt i mycket hårdare ordalag än våra svenska förbudssaboterande tidningar uppträtt mot förbudet. Den har satt en stämpel på opinionen där borta, som är allt annat än hedrande för svenskt namn.

Det är icke stort bättre i en annan finsk stad med övervägande svensk befolkning: Åbo. Jag har här i min hand ett av de senaste numren av Åbo Under rättelser, där man nu liksom tidigare också gjort allt vad man kunnat göra för att försvåra arbetet för de myndigheter, som vilja upprätthålla förbudet i Finland.

Slutligen, herr vice talman, påpekade den närmast föregående talaren, att det skulle vara omöjligt att under ett par månaders resa i Förenta staterna komma till klarhet om förbudets verkningar. Jag medger villigt, att det är förenat med svårigheter. För min del hade jag tre månader till mitt förfogande och hade väl förberett min resa. Jag hann med åtskilligt genom oerhörda ansträngningar och genom att resa på nätterna och använda dagarna till samtal med myndigheterna på olika håll, och det gick att få ett ganska omfattande material. I den lilla skrift, jag givit ut, har jag inte använt mer än en bråkdel av det material, jag har till mitt förfogande.

Då en ärad talare sade, att han beförde att politiskt tryck skulle kunna göra sig gällande i fråga om ämbets- och tjänstemännen, vill jag bara tala om ett enda exempel, som bevisar motsatsen. Jag kom till Hartford, Connecticut, och gick först till borgmästaren. Då jag inte kunde träffa honom, gick jag till

Om undersökning av det amerikanska rusdrycksförbudets verkningar.
(Forts.)

Om undersökning av det amerikanska rusdrycksförbudets verkningar.
(Forts.)

polismästaren och frågade honom om hans mening om förbudets verkningar. Han svarade inte direkt, men han sade, att han gärna skulle skicka en poliskonstapel med för att visa mig, var man kunde få köpa sprit där i staden. Då svarade jag: »Men er uppgift är ju att upprätthålla förbudslagen; varför åtalar inte polisen sådant?» Han svarade, att de icke hade antagit lagen i Connecticut. Nej, det hade de verkligen inte. Connecticut var en av de två stater, som icke ratificerat förbudslagen, och därför ansåg sig polismästaren icke ha med förbudets upprätthållande att göra. Det var de federativa myndigheternas sak att göra det. När Connecticut en vacker dag accepterar förbudet, då får polismyndigheten i Hartford böja huvudet och följa lagen.

Jag har velat anföra detta som ett exempel på att myndigheterna i Amerika icke hesitera att tala om vad som är sant. Jag tror därför att man kan lita på att man får korrekta uppgifter trots det starka politiska tryck, som förbudet möjligen kan medföra.

Jag tvekar ej, herr vice talman, att ansluta mig till reservationen.

Herr Winberg: Jag skall först be att få ansluta mig till det uttalande, som gjordes av herr Ljunggren, att det vore skäl att titta litet på förhållandena i vårt eget land, detta så mycket mer som jag har den bestämda uppfattningen, att nykterhetstillståndet här i vårt land för närvarande är kanske sämre än det varit på många år.

Det var emellertid närmast för ett par repliker, jag begärde ordet. Herr Wahlmark påstod, att denna fråga för närvarande icke alls är aktuell för svenska staten. Den vore aktuell endast för förbudsvännerna men inte utom deras krets. Jag får då säga, att jag finner det något vågat att göra den meningen gällande, att saken inte är aktuell för svenska staten. Denna fråga är aktuell för svenska staten och kommer att bli aktuell, vare sig svenska staten vill ha kvar de nuvarande förhållandena för att få in 150 miljoner i statskassan varje år, eller den vill få bort dem och genomföra en del andra reformer i samband därmed. Vilken syn man än har på saken, lär man icke kunna avfärda den med ett påstående, att frågan icke är aktuell för svenska staten. Det förefaller mig, som om lagstiftarna toge alltför lätt på sakerna ibland.

Så skulle jag också vilja säga ett par ord med anledning av »Pauli senaste brev». Det är alldeles riktigt, att jag tillät mig förutsätta, att förhållandena här i vårt land kanske skulle bli alldeles likadana som i Finland. Men nu är det ju så, herr Pauli, att första kammaren inte alltid brukar ha precis samma uppfattning som jag. Alltså kan det ju tänkas, att jag tar fel och underkänner det borgerliga samhällets förmåga att reformera sig självt. Och om så är — jag förmodar, att herr Pauli ansluter sig till det senare av mig framhållna alternativet — då menar jag, att det finns alla skäl för att man ägnar uppmärksamhet åt denna sak. Men om det nu möjligen går så, att jag får rätt i det fallet, d. v. s. att förhållandena här i vårt land skulle förete samma bild som i Finland, kommer detta att icke minst bero på att det inom en stor del av arbetarklassen blivit sanning av det gamla skämtsamma uttrycket, att klasskampen numera har in-skränkt sig till att bli en kamp för klass II.

Herr Ekman, Karl Johan: Herr vice talman! Jag håller med herr Winberg om, att denna fråga verkligen intresserar vårt folk. Frågan är på sitt sätt aktuell trots folkomröstningen, och jag vill också säga, att jag har den uppfattningen, som jag tror, att litet var måste dela, att tillståndet bland vårt folk i nykterhetsavseende är ofantligt mycket bättre nu än till exempel för en 30, 40 år sedan. Detta förhållande kan icke tillskrivas någonting annat än nykterhetsvännernas ansträngningar, det är alldeles givet. Om nu siffrorna rörande dömda variera litet från det ena året till det andra, får man icke draga alltför generella

slutsatser av en sådan mera tillfällig omständighet. Att tillståndet i det stora hela är bättre, läser icke kunna förnekas.

Sedan är det givet, att frågan om förbudet icke är avförd med en folkomröstning, som dock visade, att nationen står ungefär delad i två hälfter i den frågan. Således kommer den frågan igen, och då komma alltid förhållandena i Amerika att återopas vare sig av fiender eller vänner till förbudet. Jag anser, att det skulle vara ganska värdefullt, ifall man nu, innan frågan alltför mycket upprör den allmänna meningen, ville sända dit en delegation, som hade den stora fördelen att vara sammansatt av personer, företrädande skilda riktningar, som gemensamt skulle samarbeta och kollationera sina intryck, så att man verkligen finge en opartisk bild av vad som iakttages. Jag anser också, att det är en värdig användning av rusdrycksmedelsfonden att använda ett belopp, som naturligtvis icke kunde bli så förfärligt stort, för en undersökning sådan som denna. Det ligger precis inom riktlinjerna för och meningen med denna fond.

Jag kan således, herr vice talman, icke annat än tillstyrka bifall till reservationen.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr förste vice talmannen jämlikt därunder framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklarade herr förste vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övertvägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad första kammarens första tillfälliga utskott hemställt i sitt utlåtande nr 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles den i ämnet väckta motionen.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 74;

Nej — 37.

Herr statsrådet *Pettersson* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 72, angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar; samt

nr 73, angående överlåtelse av en lägenhet från kronoegendomen Ekeberg i Skaraborgs län.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse från återbetalning av utanordnad del av beviljat statsbidrag till utdikningsföretag inom krononybygget Bredträsk eller *Pettersudde* nr 1 i Norrbottens län.

Utskottets hemställan bifölls.

Om undersökning av det amerikanska rusdrycksförbudets verkningar.
(Forts.)

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande jordbruksutskottets utlåtande nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 35, angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egenomar.

Punkterna 1—7.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 8.

Lades till handlingarna.

Punkten 9.

Utskottets hemställan bifölls.

*Om förbud mot
vadhållning
med
totalisator.*

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 12, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran, att tillstånd till vadhållning med s. k. totalisator vid hästtävlingar ej vidare må meddelas.

I en inom första kammaren väckt, till jordbruksutskottet hänvisad motion, nr 110, hade herr *Pers* anhållit, att riksdagen måtte besluta att hos Kungl. Maj:t anhålla, att tillstånd till vadhållning för allmänheten vid hästtävlingar medelst totalisator ej vidare meddelades.

Utskottet hade i det föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att förevarande motion icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr *Pers*: Herr vice talman! Med den motion, som jag väckt i denna fråga, har jag velat möjliggöra för riksdagen att ännu en gång taga under omprövning, huruvida fjolårets beslut var riktigt och välbetänkt. Jag har vidare velat begagna mig av tillfället att klargöra, att man i England icke är belåten med det tillstånd, som råder på vadhållningsområdet, och att detta tillstånd alldeles icke kan utgöra det föredöme för oss, som man velat göra gällande på de håll, där man velat hava fram totalisatorn och andra liknande folknöjen. Emellertid har utskottet avstyrkt bifall till motionen. Utskottet har därvid fattat sig kort, och det skall även jag göra.

Jag vill endast erinra om, att den penningknapphet, som utskottet hänvisar till — det var denna omständighet, som utgjorde huvudskälet i fjol — icke för mig är tillräcklig anledning att göra ett sådant medgivande, som gjordes förra året. Den enskilde är icke ursäktad, om han vill förbättra sin ekonomi genom att deltaga i hasardspel, men ännu mindre är riksdagen, statens ledande myndigheter och korporationer ursäktade, om de i ett ekonomiskt knappt läge vilja förbättra detta genom att utvidga området för hasardspel. Det finns ett sammanhang mellan totalisatorn och den sig utbredande böjelsen för anordnandet av lotterier på olika sätt och för olika ändamål. Jag anser, att detta är en felaktig väg. Det är en sorglig sak att inleda nationen på någonting sådant, och man gör sig genom att medgiva förefintligheten av totalisator medansvarig i en utveckling, som är folkfördärvande. På grund därav har jag funnit min ansvarskänsla böra föranleda mig till att göra denna framställning. Jag vet att det knappast är lönt, men jag har som sagt funnit mig böra göra framställningen, så att riksdagen skulle kunna ännu en gång taga under övervägande, om den anser sig vara på rätt väg.

Jag ber att få yrka bifall till min motion.

Herr Hellström: Herr vice talman! Om motionären icke yrkat bifall till sin motion, hade jag icke haft anledning att begära ordet. Men då han detta gjorde, skall jag be att få säga några ord i denna fråga.

Jag vill icke alls ingå i någon tvist med den ärade motionären om den moraliska innebörden av det beslut, som i följande fattades. Jag skulle endast vilja säga, att jag anser det vara alldeles för tidigt att nu ifrågasätta ett upphävande av detta beslut. Utskottet har åberopat den motivering, som anfördes förra året, och sagt, att man icke har vunnit tillräcklig erfarenhet för att bedöma de eventuellt skadliga verkningarna av totalisatorn.

Till detta utskottets yttrande skulle jag vilja tillägga, att riksdagen innevarande år gjort sådana uttalanden, att det knappast är tänkbart, att man i år skulle kunna bifalla motionen. Förra året nedsattes anslaget till hästpremieringar från 184,000 kronor till 100,000 kronor. Man motiverade då detta med att man skulle få stora inkomster av totalisatorn. Innevarande år föreslog Kungl. Maj:t en ytterligare nedsättning från 100,000 kronor till 70,000 kronor. Ett anslag till åtgärder för inhemska häststammar samt stamboksföring rörande hästar har helt och hållet utslutits ur staten. För ungefär 14 dagar sedan fattade riksdagen ett beslut i detta avseende, som redan är expedierat till Kungl. Maj:t. Däri har riksdagen uttalat, att den funnit sig böra biträda Kungl. Maj:ts förslag, då enligt vad statsrådsprotokollet gäve vid handen under 1924 inflytande totalisatormedel, vilka medel riksdagen ansåge närmast böra komma nu ifrågavarande ändamål tillgodo, beräknats uppgå till sådant belopp, att det skulle kunna räcka. Beträffande anslaget till åtgärder för inhemska häststammar yttrade riksdagen: »Likaså synes den av departementschefen antydda reduceringen av hittills utgående statsbidrag till hästavels- och liknande ändamål ägnade att inge mindre betänkligheter, då, efter införandet av vadhållning medelst totalisator, ej obetydliga inkomster kunna väntas tillgodokomma åtskilliga av omförmälda sammanslutningar.» Då riksdagen för en och en halv eller två veckor sedan gjort dylika uttalanden, kan det ju icke komma i fråga, att riksdagen nu skulle besluta att hos Kungl. Maj:t anhålla, att tillstånd till vadhållning för allmänheten vid hästtävlingar medelst totalisator ej vidare måtte få meddelas. Ett sådant beslut anser jag för min del vara fullkomligt utslutet.

Då jag förutser, att frågan om upphävandet av användningen av totalisator vid travtävlingar kommer före även ett annat år, skulle jag nu endast vilja tillägga, att det skulle vara önskvärt, att de motionärer, som åter vilja föra fram saken, väntade, till dess de finansiella förhållandena bleve sådana, att man på samma gång kunde ge en anvisning om att dessa ändamål kunde bli tillgodosedda genom direkta anslag. Så länge man icke kommit därtill, tror jag att det blir nödvändigt för oss att vidhålla det beslut, som riksdagen fattade i följande.

Jag ber, herr vice talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Winberg: Den föregående talaren ansåg, att det var alldeles för tidigt att nu göra en ändring rörande den sak, som vi här debattera om. Personligen är jag ju av den meningen, att det aldrig är för tidigt att rätta till en begången dumhet, och då jag är av den uppfattningen, som jag också gav uttryck åt förra året, att det var en dumhet att fatta ett dylikt beslut, kommer jag naturligtvis från den utgångspunkten fram till att totalisatorn bör avskaffas ju förr dess hellre. Naturligtvis är det en hel del komplikationer rörande anslagskrav och vad därmed sammanhänger, som vållar vissa svårigheter. Det är emellertid intressant att kunna konstatera, att jag fick rätt, då jag förut vid behandlingen av denna fråga kom i en viss kontrovers med lantmannarepresentanterna här rörande betydelsen för jordbruket och hästaveln av införandet av totalisator. Det har nu visat sig, att lantmännen verkligen blevo, som jag för-

*Om förbud mot
vadhållning
med
totalisator.
(Forts.)*

*Om förbud mot
vadhållning
med
totalisator.*

utspådde, i viss mån lurade, ty i den mån man faller tillbaka in på dessa totalisatorstävlingar, skär man bara ned det nu utgående statsanslaget till hästavelns befrämjande. Detta är visserligen mycket behagligt för statskassan, men huruvida det kan ge anledning till en sådan iver, med vilken lantmännen anslöto sig till »reformens» införande, tillåter jag mig fortfarande att betvivla.

Jag hemställer sålunda, herr vice talman, om bifall till motionen.

Efter härmed slutad överläggning gjordes i enlighet med de yrkanden, som därunder förekommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i det ifrågavarande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

*Om åter-
lämnande från
särskilda
utskottet av en
då remitterad
motion.*

Föredrogs ånyo särskilda utskottets memorial nr 1, i anledning av remiss från andra kammaren av en utav herr H. S. Kinmanson m. fl. väckt motion.

Detta memorial hade följande lydelse:

»Till särskilda utskottet har från andra kammaren remitterats en av herr H. S. Kinmanson m. fl. väckt motion (nr 360), däri hemställts, att riksdagen måtte för budgetåret 1924—1925 bevilja arméns och marinens reservstatspersonal tillfällig löne- och pensionsförbättring i enlighet med avlöningssakkunnigas förslag av den 30 maj 1919.

Då ifrågavarande motion icke är av beskaffenhet att böra behandlas av särskilda utskottet, får utskottet hemställa, att herr Kinmansons m. fl:s ovanberörda motion må till andra kammaren återlämnas.»

Herr **andre vice talmannen**: Jag ber att få göra det yrkandet, att kammaren måtte bifalla utskottets hemställan med förklarande, att ifrågavarande motion är av beskaffenhet att böra överlämnas till statsutskottet.

Vad herr andre vice talmannen sålunda hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av konstitutionsutskottets utlåtande nr 9, i anledning av väckt motion angående förfarandet i vissa fall vid val av ledamöter i riksdagens första kammare, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts i punkterna 16 och 17 under tionde huvudtiteln av statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag till lots- och fyrväsendet.

*Anslag
till lots- och
fyrväsendet.*

Punkten 1.

I denna punkt hade utskottet med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag hemställt, att riksdagen måtte

a) från och med den 1 juli 1924 bestämma antalet ordinarie befattningshavare vid lots- och fyrstaten på sätt utlåtandet visade; samt

b) med godkännande av de av departementschefen i statsrådsprotokollet över handelsärenden den 2 januari 1924 förordade förslag till avlöningsstat för lotsstyrelsen, till avlöningsstat för lots- och fyrstaten samt till omkostnadsstat för lots- och fyrinrättningen, att tillämpas från och med den 1 juli 1924, minska

det ordinarie förslagsanslaget till lots- och fyrrinrättningen, nu 6,105,915 kronor med 361,415 kronor till 5,744,500 kronor.

*Anslag
till lots- och
fyrräscendet.
(Forts.)*

Herr **Kvarnzelius**: Herr vice talman! Jag hemställer, att kammaren ville bes'uta återremiss av denna punkt till statsutskottet.

Det förhåller sig nämligen så, att en motion blivit väckt, som lämpligen bör behandlas i samband med den nu föreliggande punkten, och för det ändamålet hemställer jag, som sagt, att kammaren ville återremittera denna punkt till statsutskottet.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr förste vice talmannen, att i avseende å den under behandling varande punkten annat yrkande ej förekommit, än att densamma skulle visas åter till utskottet.

Sedermera gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i förevarande punkt hemställt samt vidare på återremiss; och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 2.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo bankoutskottets utlåtanden:

nr 16, i anledning av väckt motion angående dyrtidstillägg åt den hos riksdagen tillfälligt anställda personalen;

nr 17, i anledning av justitieombudsmannens framställning angående visst tjänstgöringstraktamente till justitieombudsmannens och militieombudsmannens ersättare, därest de icke äro bosatta i huvudstaden;

nr 18, i anledning av vissa framställningar rörande pensioner och understöd;

nr 19, i anledning av väckt motion om livränta åt plåtslagaren Fritz Alfred Pettersson; samt

nr 20, i anledning av väckt motion om medgivande av utsträckt amorteringstid för lån från riksbankens avbetalningslänefond.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo första lagutskottets utlåtande nr 11, i anledning av väckt motion om allhelgonadagens upptagande bland helgdagarna.

Uti en inom första kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 20, vilken behandlats av första lagutskottet, hade herr *Hellberg* hemställt, att riksdagen ville uttala sig för att allhelgonadagen måtte bliva en åt minnet av alla döda ägnad helgdag samt hos Kungl. Maj:t anhålla om därför erforderliga åtgärder.

*Om
allhelgona-
dagens
upptagande
bland helg-
dagarna.*

Utskottet hade i det föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att ifrågakvarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr **Hellberg**: Jag har, herr talman, så smått funderat på om jag skulle låta min lilla motion begravas i stillhet. Men jag har då sagt mig själv, att detta kanske skulle alldeles för mycket stöta denna kammares högt utvecklade konvencianskänsla, och jag vill inte stöta någon — numera; man blir så snäll på gamla dar, brukar den nuvarande statsministern säga med klädsam självförvåning.

För några dagar sedan kom en av första lagutskottets ledamöter till mig och

Om
allhelgona-
dagens
upptagande
bland helg-
dagarna.
(Forts.)

beklagade sig över, att man i utskottet inte visste, hur man skulle finna något lämpligt och ändamålsenligt sätt att slå ihjäl min motion — han liksom väddjade till mig, om inte jag skulle kunna ge honom något uppslag. Han anförde, att de i sitt betryck till och med tänkt anlita en av svenska kyrkans äldsta biskopar för att få livet ur motionen. Jag sade då: det tycker jag är ett gott uppslag, som ni bör fullfölja, om ni inte till äventyrs rentav kan säga, att ni inte alls bryr er om motionen, och sålunda avfärdar den utan vidare, vilket jag tycker vore rent språk.

Nu har emellertid, som det visar sig, utskottet inte följt vare sig den ena eller den andra utvägen. Utskottet har inte anlitat någon biskopshjälp och inte heller sagt rent ut, att det inte bryr sig om motionen, utan funnit ett annat sätt, som det väl anser vara lämpligt. Som herrarna se, börjar utlåtandet med en liten historik, och i denna upplyses, att vi haft allhelgonadagen som helgdag ända till år 1772, då den avskaffades genom en kungl. förordning. Den var sålunda helgdag under hela Vasatiden, hela storhetstiden och hela frihetstiden. Det hade jag verkligen inte reda på, då jag väckte motionen, annars hade jag givetvis inte försummat att framhålla det. Ty det är då inte något skäl mot min motion. Sedan har utskottet anført en lång reservation av herr Lindhagen, som går ut på att visa, att vårt folk har behov av helgdagar. Denna reservation skulle varit rätt verksam, om jag motionerat om att *avskaffa* någon helgdag; då hade det varit lämpligt att anföra en auktoritet, som hävdade, att de borde bibehållas. Men nu, då jag tvärtom ansett, att man inte blott bör bibehålla de helgdagar, som vi redan ha, utan till och med motionerat om en ny, så får jag säga, att jag har litet svårt att fatta, vilken uppgift detta långa avtryck av herr Lindhagens reservation har att fylla i utskottets avstyrkande utlåtande.

Men sedan kommer ännu ett avtryck: det är ur ett lagutskottsyttrande över en motion av det vördnadsvärda utskottets nuvarande ordförande, herr Pettersson i Södertälje, om att införa bank-holidays, borgerliga helgdagar, under den ljusa och varma årstiden — det talas i utlåtandet varmt för den saken. När utskottet har anført detta, är det färdigt att säga sitt lilla egna ord i saken. Då erinrar det först om att jag med mitt förslag velat vinna två syften: dels att bereda befolkningen ett välbehövt avbrott i vardagslivets enformighet även under den tid av året, då helgdagar nu saknas, och dels att få till stånd en åt minnet av alla döda ägnad dag. Vad det första syftet med min motion beträffar säger utskottet: »Genom de då ifrågasatta arbetsfria dagarna, som skulle infalla under den varma och ljusa årstiden», — varom talas i förut berörda utskottsutlåtande — »synes emellertid detta syfte kunna bättre och fullständigare tillgodoses än genom vad i förevarande motion föreslås». Jag har i min motion framhållit, att alla helgdagar nu infalla under den ljusare delen av året, och jag har ansett, att denna fördelning är något ojämn; jag har vidare ansett, att det kunde vara bra, om vårt folk finge åtminstone någon helgdag under den mörkare delen av året. Nu säger utskottet, att detta mitt syfte bättre skulle kunna nås genom att införa ännu några helgdagar — under den ljusare delen av året. Jag får säga, att detta argument förefaller mig vittna om en logisk anspråkslöshet, som man knappast kunnat vänta av en så utvald församling som det vördnadsvärda första lagutskottet.

Så är då det första syftet med min motion på detta bekväma sätt uppfyllt. Sedan kommer det andra syftet, nämligen att i vår kalender få införd en åt de döda ägnad helgdag. Detta syfte synes enligt utskottets mening redan så till vida vara tillgodosett, att enligt ovan återopade förordning av 1772 första söndagen i november skall firas såsom *allhelgonadag*. Utskottet har påvisat, att vi förut haft en helgdag på allhelgonadagen; den avskaffades genom nämnda kungl. förordning. Nu har jag motionerat om att återinföra den på allhelgona-

dagen, och då säger utskottet, att mitt syfte är tillgodosett — genom den förordning, som *avskaffade* helgdagen! Sköna tanke, var tog utskottet den ifrån!

Jag anser verkligen att det råd, jag gav den nämnde ledamoten av utskottet, var ett gott råd, då jag sade, att om utskottet inte ville anlita biskopshjälp, kunde det gärna säga rent ut, att det inte alls brydde sig om hela saken. Det skulle ha varit rent språk, som jag hade respekterat. Nu är det uppenbart, att med den underbara logiska motivering, som jag nyss något synat i sömmarna, har utskottet i realiteten sagt precis detsamma, nämligen att utskottet inte bryr sig om hela saken. Jag anser dock denna sak vara behjärtansvärd. Jag anser först och främst, att det kunde vara mycket lämpligt att under den dystrare årstiden få en helgdag, som verkade såsom ett avbrott i enformigheten. Den där utvägen med bank-holidays, som man nu skulle införa efter engelskt mönster, tror jag uppriktigt sagt inte så mycket på. Det är överhuvud taget litet vanskligt att överflytta sedvänjor från ett folk till ett annat; det, som passar i England, passar inte lika bra hos oss. Jag tror för resten, att den frågan är på väg att lösas på det viset, att semester blir allt vanligare inom det ena folklagret efter det andra. Den är i avsevärd grad redan genomförd inom arbetarklassen, och på den vägen tror jag denna viktiga fråga löses bättre än genom s. k. bank-holidays.

Vad vidare beträffar det andra syftet med min motion, så förstår jag naturligtvis, att detta inte vunnit den allra minsta anklang hos utskottet. Icke dess mindre tillmäter jag det en ganska stor betydelse, såsom jag sagt i min motion. Jag anser, som jag där sagt, att en de dödas dag kunde »med sin påminnelse om fåfängligheten och förgängligheten i vår jordiska ävlan icke minst i vår starkt materialistiska tid utöva en hälsosam om också icke så kraftig inverkan mot tidsandan». Det är inte alla, som till den grad negligera denna synpunkt, som det förordnadsvärda utskottet gjort. Jag har fått en del sympatiuttalanden i tidningarna, men jag har också fått en del brev från åtskilliga personer, särskilt präster, och eftersom utskottet tänkt på en biskop, kan jag nämna, att jag också fått ett brev från en av landets biskopar, som i detta uttalar sig med mycken sympati om motionen och i fråga om folkets sedvaneliv och om betydelsen av att där i denna på flärd och fåfänglighet begivna tid kunna få en sådan motvikt som en åt de dödas minne ägnad helgdag uttryckt en undran om det inte i hög grad är på dylika imponderabilia som livets värde beror. Detta är ett ord från en man, som, med all respekt för det vördade utskottet, jag tror har en djupare känning av vad denna sak betyder än som kommit fram i utskottsutlåtandet.

Den hänvisning — det glömde jag att säga, när jag belyste detta utlåtande — den hänvisning, som utskottet gett, att de dödas minne kunde högtidlighållas söndagen efter allhelgonadag, är verkligen inte mycket värd. Det är nämligen, såsom var och en vet, så, att söndagen endast är ett slags taktslag, som regelbundet återkommer i tidens jämna vardagslunk. Mellan två arbetsveckor kommer alltid söndagen, regelbundet 52 gånger om året. Därför är det alldeles lönlöst att anvisa en söndag till det ena eller andra ändamålet; det blir en söndag som alla andra. Om det är adventsöndag, palmsöndag eller t. o. m. bönsöndag, så blir det för den stora allmänheten rätt och slätt en söndag. Nej, vill man verkligen åt ett minne giva någon helgd i det allmänna folkmedvetandet, får man göra som man gjort ute i de stora nationerna, när man där infört sina nationaldagar. När man t. ex. i Frankrike instiftade en ny nationaldag till minne av segern, stilleståndsdagen, så bestämde man inte att den eller den söndagen skall firas såsom nationaldag, utan man gjorde helt enkelt den 11 november till nationaldag. Det är precis likadant här: om de dödas dag blir en söndag såsom alla andra söndagar, vinner den inte uppmärksamhet, slår inte igenom i folkmedve-

*Om
allhelgona-
dagens
upplagande
bland helg-
dagarna.
(Forts.)*

Om
allhelgona-
dagens
upptagande
bland helg-
dagarna.
(Forts.)

tandet, utan man bör gå den väg jag anvisat. Och jag anser för min del det hade varit en mycket enkel sak att vinna mitt syfte genom att införa en särskild helgdag för det ändamålet. Men om ett vederlag för den förlorade arbetsdagen ansetts erforderligt, skulle man ju kunnat göra ett kristligt kobyte genom att taga bort någon annan helgdag, som utan skada kan avlägsnas — vi ha såsom bekant en hel del sådana helgdagar. Jag anser det skulle varit en verklig vinst för sedvanelivet, om man kunde få in en de dödas dag insatt under den tid av året, då själva naturen påminner oss om alltings förgängelse.

Emellertid har detta inte vunnit den minsta genklang i utskottet, och det enda, som imponerar på mig i utlåtandet är, såsom jag förut antytt, inte argumenteringen, som jag tycker är mer än lovligt svag, om jag skall tala uppriktigt, utan det är den stora och enhälliga anslutning, som denna mycket klena motivering har vunnit. I den finnas representanter för alla partier: högermän, bondeförbundare, frisinnade och socialdemokrater — herr Winbergs parti är det enda som saknas. Där finnas alla samhällslager representerade från de högsta förtroendemän, professorer, jurister och präster till bönder och arbetare — en fullständig nationell samling om denna sak! Jag önskar, att den hade kunnat åstadkommas för ett något bättre ändamål. Vid sådant förhållande inser jag själv, huru lönlöst det är att framställa något yrkande om bifall. Vore jag en sådan himlastormande titan som herr Lindhagen, skulle jag inte bara yrka bifall till motionen utan också begära votering, även om jag fått klart för mig, att jag inte skulle få en enda röst mer än min egen för mitt förslag. Men eftersom jag är en mycket mera stillsam och mindre oförvägen människa skall jag kanske för formens skull yrka bifall till motionen, men jag kommer inte att begära votering.

Herr Klefbeck: Min gamle vän Hellberg lovade i början av sitt anförande, att han skulle vara snäll på gamla dar, men det löftet infriade han, tyckte jag, mycket dåligt, ty han var nog så giftig och elak mot det av honom »högt värderade lagutskottet». Han sade, att motiveringen var icke blott svag utan brast fullständigt i logiken. (Herr Hellberg: Logiskt anspråkslös, sade jag.) Ja, det tycker jag icke heller är snällt sagt. Emellertid tror jag, att om han verkligen varit snäll och läst utskottsutlåtandet med en liten smula försök att förstå, skulle han nog ha märkt, att det fanns logik i detsamma. Jag ber att med några korta ord få försöka framhålla utskottets ståndpunkt.

Vad först beträffar den lilla historiken, tycker jag, att vi borde ha fått beröm för att vi gjort den objektiv och icke bara intagit det, som var till förmån för vår mening, utan även det som i viss mån kunde sägas tala till förmån för motionärens uppfattning.

I fråga om de båda synpunkter, från vilka motionären motiverat sitt förslag, ber jag att först få säga ett par ord om den första, den, att han vill bereda det arbetande folket tillfälle till avbrott i dess vanliga arbete. Den synpunkten innefattar, så vitt jag kan förstå, egentligen två moment: för det första ett avbrott i arbetet i och för sig, och för det andra, att detta skall äga rum under den mörkare delen av året. Vad beträffar det första momentet, anser utskottet fortfarande, att detta krav blir mycket bättre tillgodosett, om arbetare och kontorsanställda kunna få den där ledigheten på sommaren, då det är behagligt och trevligt att vistas ute. Beträffande det senare momentet åter vill jag påpeka, att det just är under den mörkare delen av året, som de allra flesta helgdagarna infalla, julen icke att förglömma.

Vad sedan angår motionärens andra synpunkt, allhelgonadagens bevarande för firande av de dödas minne, vill han säga, att vi förfarit ologiskt, när vi i vårt bemötande påminna om 1772 års förordning, som »avskaffade allhelgonadagen såsom helgdag», ja, avskaffade dess firande på en söckendag. Men jag vill påpeka, att denna förordning icke innehåller bara det, utan den innehåller

den positiva bestämmelsen, att den första söndagen i november månad *fortfarande skall firas såsom allhelgonadag*. Om det nu är på det sättet att den fortfarande skall firas såsom allhelgonadag, ha vi i utskottet icke kunnat begripa, i vilket avseende motionärens önskan icke på denna väg i lika hög grad skulle kunna tillgodoses. Skulle det icke vara precis lika lätt på en söndag, som firas såsom allhelgonadag, som på en måndag eller fredag, att med all makt påminna om, såsom motionären säger, »fåfängligheten och förgängligheten i den myckna jordiska ävlan, icke minst i vår materiella tid». Vi mena, att den där idealistiska synpunkten framträder med precis samma styrka, om allhelgonadagen firas på en dag, som kallas söndag, som om allhelgonadag skulle firas på en måndag eller någon annan dag. Då svarar han i sitt anförande nyss, att söndagen är som ett regelbundet taktslag i veckans arbete och att menigheten uppfattar söndag såsom söndag. Ja, jag tror, att den, som står i det regelbundna församlingsarbetet, icke det minsta skall kunna giva honom rätt i denna sak, utan skall medgiva, att i våra församlingar äga de olika söndagarna en alldeles oerhörd olika betydelse och omfattas med särskilt olika kärlek. Om jag tänker t. ex. på en vanlig söndag efter trefaldighet, den 15, 16 eller vilken som helst, och jämför den t. ex. med en sådan söndag som påskdagen, behövr jag icke säga mer för att visa, hur oändligt olika församlingen uppfattar dessa söndagar. Och jag skulle kunna påvisa precis detsamma beträffande ett par andra söndagar, utan att behöva taga sådana till ytterlighet gående exempel som det anförda.

Då vi således i utskottet icke kunnat finna, att det möter det allra minsta hinder att gå till mötes det ideella krav, som motionären här fört fram, genom användande av de medel vi redan ha, ha vi icke kunnat tillstyrka motionen. Och i fråga om behovet av ledighet för anställda ha vi ansett, att riksdagen i skrivelse år 1915 framfört ett viktigare önskemål än som blivit framfört i denna motion.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Winberg: Det är i viss mån ett historiskt ögonblick, då vi behandla denna motion: det lär nämligen vara så, att det är det nya liberala partiets första motion, och det bör väl giva anledning till att ägna saken en alldeles särskild uppmärksamhet. Det kan förefalla egendomligt, att partiet börjar sin politiska verksamhet med att framställa krav, som uteslutande gälla de döda, då man ännu har så mycket att göra beträffande de levande. Men smaken är, såsom bekant, olika. Jag tillät mig vid remissdebatten att skämta litet med motionären, men jag skall icke göra det nu, därför att jag har en viss medkänsla med honom, då jag vet, huru det känns, när vi idealister stå där och ensamma kämpa mot en oförstående värld. Men det kan vara nyttigt för min ständiga motståndare, herr Hellberg, att han också får litet erfarenhet i detta avseende. Jag har haft en sådan erfarenhet, och jag kan tala om för herr Hellberg, att den har en mycket uppfostrande betydelse, ty i allmänhet verkar den så, att man behåller litet mer av den oppositionella läggningen, som annars skulle falla bort och som jag också tyckte mig märka, att herr Hellberg icke riktigt hade, då han var så undfallande, att han icke ens yrkade bifall till sin motion. (Herr Hellberg: Jo, det gjorde jag.)

För att nu tala litet om motionen, förmodar jag, att herr Hellberg i någon mån har inspirerats till densamma av förhållandena i Frankrike. Där har man nämligen, om jag icke är oriktigt underrättad, en särskild de dödas dag och en alla helgons dag, som man lagt bredvid varandra. Och då herr Hellberg så starkt poängterade det ideella syftet med sin motion, kanske det icke skadar att taga reda på, huru denna anordning verkat i Frankrike. Jag läste för en vecka sedan en skildring om förhållandena där, varav framgår, huru utpräglat ma-

Om
allhelgona-
dagens
upplagande
bland helg-
dagarna.
(Forts.)

*Om
allhelgona-
dagens
upptagande
bland helg-
dagarna.
(Forts.)*

terialistiskt man där, t. o. m. i undervisningskretsar, ser på en sådan sak som denna, så att avser motionen att mer idealisera vårt folk, vill jag för min del uttala den förhoppningen, att den skulle få en något bättre verkan här än den haft i Frankrike.

I övrigt sade den ärade motionären, att det icke är så gott att överflytta en del sedvänjor från det ena folket till det andra. Ja, jag vet inte huru det är nu för tiden. Under gångna tider, det får man erkänna, har det åtminstone gått, även om det icke varit så lätt. Huru är det nämligen med alla våra bestämmelser om helgdagar och religiösa sedvänjor och vad därmed står i sammanhang? Ha de något som helst ursprung hos vårt eget folk? Äro de icke importerade från andra folk och från ganska avlägset håll? Nu ha vi möjligen hunnit längre i utveckling, så att det skulle ställa sig litet svårare, men jag får säga, att oaktat jag förstår de synpunkter, som motionären gör gällande, ha han uttalar sig så pessimistiskt och talar om »fåfångligheten och förgängligheten» i strävandena hos vår krassa och materialistiska tid, finner jag det ändå litet märkvärdigt att höra sådana toner från hans sida. Ty så vitt jag förstår, är han väl ändå en av dem, som mena, att vi i fråga om politisk och demokratisk utveckling nu kommit så långt, som vi överhuvud kunna eller önska komma. Det är en ofantligt hård dom över den demokratiska utvecklingen, som herr Hellberg uttalar, när han nu finner allt detta i verkligheten så förtvivat. Jag erkänner, att när man fått en så pessimistisk åskådning på gamla dar, ligger det nära till hands att börja på och syssla med sådana saker som en de dödas dag.

Jag vill emellertid nu uppehålla mig vid en annan mera praktisk sida av saken, nämligen frågan om omläggning av helgdagarna eller fridagarna i vårt land. Denna sak är verkligen av sådan betydelse, att den borde tagas upp till en tidsenlig lösning, men jag tror det är klokast att lämna det speciellt religiösa inslaget och låta helgonen sköta sig själva, och detta så mycket mer, som helgonen blivit allt mer och mer sällsynta. Att ägna en dag åt minnet av de döda har jag ingenting emot, men jag tror, att i det avseendet liksom i många andra föga kan åstadkommas genom lagstiftning. Livskänslan är nog i allmänhet så stark, att det icke blir många betraktelser över att ägna åt de döda. Man må emellertid gärna göra det, bara man icke glömmet de levande.

I fråga om den rent praktiska åtgärden att ordna ledigheten särskilt för de stora människolagren och för arbetarna, vilka arbeta under sex, kanske sju dagar i veckan, vill jag säga, att det är en åtgärd av stor praktisk betydelse, men då förstår jag icke, att det kan ligga något förnuftigt i att inrätta en särskild helgdag, såsom motionären föreslår, vid en tid, vilken, såsom han själv säger, är den dystra årstiden. Enligt min mening är det så, att vi förlagt allt för mycket av den extra ledighet, vi ha enligt kyrklig ordning, till den mörka årstiden. Det är icke något förnuft i att hava årets största högtid förlagd till mitt i den värsta vintern. Nog är det mera förnuftigt att lägga den så, att människorna finge en sammanhängande ledighet under den ljusare och gladare årstiden, då de kunde få någon nytta av sin ledighet. Jag vill där icke gå in på en sådan prosaisk synpunkt, ehuru den är ganska vägande, som svårigheten att ordna resandetrafiken under julen, en svårighet som man mycket väl kunde komma undan, om helgen vore förlagd till en annan tid av året. Då jag icke avseende, beklagar jag, att jag icke kan yrka bifall till motionen, ty jag har alltid känsla för dem, som stå ensamma, såsom jag sade förut. Men det är motionärens eget fel. Jag tror, att en ändring här bör gå mera i den riktning, som utskottet i förbigående angivit. Det är egentligen med hänsyn till den senare delen av frågan, som jag tillåtit mig uppträda; denna sak vore värd att så fort som möjligt bringas till en lösning, men skall denna bli praktisk och tidsenlig, så går det, såsom jag tror, icke att fastbinda den vid några gamla

religiösa förställningar och bestämmelser, utan jag tror det är bättre att ägna mera uppmärksamhet åt det praktiska livet, och även om man kallar detta för materialistisk uppfattning, anser jag, att i vår tid detta har väl så stor betydelse som det andra. Därmed vill jag icke hava sagt, att man icke kan ägna en tanke också åt de döda, men framför allt böra vi tänka på de levande.

*Om
allhelgona-
dagens
upptagande
bland helg-
dagarna.
(Forts.)*

Herr **Pauli**: Efter den kanske onödigt långa debatten i denna fråga kan det vara passande att börja med en ursäkt för att jag tagit till orda, men jag skall fatta mig kort.

Det är redan framhållet, att motionen innehåller en ideell och en praktisk sida, samt att den ideella sidan förtjänar både respekt och beaktande ur känslösynpunkt. Jag kan mycket väl förstå, att, när man, såsom herr Hellberg väl gjort, under en resa t. ex. i Frankrike mött den stämning, som behärskar gravsmyckningsdagen där och en vacker senhöstdag sett, huru folket vallfärdar till Père Lachaise med blommor, ägnade åt minnet av de döda, man då kan gripas av en stark känsla inför detta pietetsfulla avbrott i vardagslivet. Men jag är rädd, att det icke låter sig göra att införa en sådan dag och en sådan sedvänja genom ett enkelt riksdagsbeslut. Det är i alla fall att hysa övertro till parlamentarismens effekter. Man måste väl här bygga på en tradition. En sådan tradition finnes emellertid som bekant icke i Sverige och det går icke att uppväcka en sådan genom en så enkel akt som ett riksdagsbeslut. Skall man därför söka förverkliga den tanke, åtminstone till formen, som herr Hellberg framställt i motionen, att ägna en dag åt minnet av de döda, kan jag för min del icke finna något olämpligt i att man väljer den av utskottet föreslagna utvägen att däråt ägna den söndag, som redan bär namnet Alla helgons dag.

Jag kommer så till den praktiska sidan av motionen, och jag kan icke förneka, att jag såsom skolman har ganska stor förståelse för den sidan av saken. När herr Klefbeck nämnde, att de flesta helgdagarna äro förlagda till den mörkare delen av året, får det väl beaktas, att de äro en smula ojämnt fördelade över denna del av året och att den del, som faller före jul, är i oproportionellt hög grad blottad på dylika fri- och helgdagar. För skolungdomen t. ex. är detta ganska kännbart. Jag har därför ur denna synpunkt icke något emot tanken på, att det skulle införas en för hela landet gällande fridag med mer eller mindre helgdagskaraktär. Men här kommer jag in på en synpunkt, som kanske är litet provinsliet betonad. Jag sade, att man borde bygga på en tradition, och jag vet av mångårig erfarenhet, att det verkliga existerar en tradition i en kanske icke geografiskt så stor men dock betydande del av vårt fädernesland, en tradition, som förlägger en i folkets medvetande rotad fest- och fridag till ungefär samma tid på året, endast en vecka efter den av herr Hellberg föreslagna. Jag åsyftar, såsom alla torde förstå, Mårtenshelgen, som man kallar den i Skåne, och jag skall tillåta mig att, för att bestyrka dess traditionella karaktär, påminna om den allmänt kända historien om huru en medlem av vårt högre undervisningsväsende vid ett inspektionsbesök, lät oss säga vid Lunds katedralskola, på Mårtensdagen till sin häpnad fann läroverket stängt, skolgården tom och öde, och när han frågade en mötande städerska om anledningen härtill, fick till svar: »Vet inte harren, att det är heligt?» Nu är det riktigt, att städerskan uttryckte sig felaktigt; det är icke en helgdag, den där dagen, och det märker bäst, när han kommer uppåt landet, den dagen förgår utan den minsta hugfästelse.

Men jag vill icke ha detta betraktat uteslutande såsom ett skämt, utan jag menar, att här föreligger en praktisk verklighet genom en i en stor del av landet fast grundad tradition, och att man skulle kunna vid tanken på en ifrågasatt helgdag vid denna årstid taga fasta på den föreliggande traditionen. Jag håller nämligen mera på traditionerna än herr Winberg, vilken, såsom den för-

Om
allhelgona-
dagens
upptagande
bland helg-
dagarna.
(Forts.)

färlige rabulist han ju är, ville ordna om det hela och flytta julen till sommaren. Jag tror icke, att folket har sinne för ett så värdslost handskande med våra högtider. Jag skulle alltså vilja fälla ett litet förord för tanken att åstadkomma vad herr Hellberg kallade »nationell samling» omkring Mårtensfirandet. Det är visserligen svårt att överflytta en sedvänja från ett land till ett annat, men det skulle väl icke vara så svårt att omplantera denna gamla goda sydsvenska sed till det övriga Sverige.

Jag har intet yrkande att göra.

Herr Hellberg: Jag skall svara några ord på kritiken.

Jag vill då först säga min värderade vän herr Klefbeck, att det var inte så lätt för mig att förstå, att det skulle ligga någon välmening i vad utskottet skrivit. Såsom jag redan nämnt sade en utskottsledamot till mig, att man var rätt brydd inom utskottet hur man skulle kunna hitta på ett lämpligt sätt att slå ihjäl motionen — det är inte så gott att fatta syftmålet att slå ihjäl någonting som ett uttryck av välvilja. Därför har jag helt naturligt kommit på den tanken, att det inte inom utskottet funnits någon sympati för motionen. Sedan, när jag läst utskottets motivering, tyckte jag att allt gick ut på: »Vi skola inte bry oss om det här utan tala om något annat, som är bättre.» Det tycker jag inte heller är något bevis på särskild välvilja att inte vilja ägna någon uppmärksamhet åt saken. Nu var det emellertid inte, som herr Klefbeck sade, så, att jag yrkat på Allhelgonadagens upphöjelse till helgdag bara för att få ett avbrott i arbetet. I allmänhet anser jag visserligen, att helgdagarna hava betydelse genom att de bilda ett avbrott i enformigheten; men huvudvikten har jag lagt på önskvärheten att få någon helgdag under den senare, såsom jag kallat det, mörkare hälften av året. Det har blivit tal om huruvida helgerna infalla under den mörkare eller ljusare delen av året. Det kan naturligtvis sägas, att julen infaller under den mörkaste och dystraste tiden av året, men, märk väl, den är en gammal fest, som firas till det återvändande ljusets ära, därför att man då har gått igenom den mörka tiden och gudskelov hunnit på den andra sidan, där man går fram mot ljuset. Men under den dystra delen av året då man går mer och mer mot mörkret, finns det inte en enda helgdag. Det är en oproportionerlig fördelning och i den har jag tyckt att en ändring borde göras.

Nu har herr Klefbeck förmenat, att det skulle gå precis lika bra att fira de dödas minne på en vanlig söndag, och han har framhållit att det är mycket stor skillnad mellan söndagar. Det kan vara så inom speciellt kyrkliga kretsar. Men tyvärr, mina herrar, — jag säger tyvärr för att vara vänlig mot herr Klefbeck — förhåller det sig så i verkligheten, att det inte är många som äro kyrkligt sinnade. Här är fråga om majoriteten bland folket och beträffande den vägar jag säga, att den ena söndagen är den andra lik. Då säger herr Klefbeck: tänk på påskdagen! Snälla herr Klefbeck, vi få väl lov att resonera med lite reson härvidlag. Vad är påskdagen? Jo, den är en dag i en hel serie av helgdagar, som börjar med fredagen och som har sin kulmination i påskdagen. Det är en typisk helg och kan därför inte på något vis jämföras med en söndag. Att påskdagen infaller på en söndag betyder mycket litet, enär den är infattad i de andra helgdagarna. Och om man vill förstå den sak det här är fråga om, så kan man nog begripa, att det blir mycket stor skillnad i effekt, om man får en särskild helgdag, såsom i Frankrike exempelvis utvald att firas till de dödas minne, eller om man säger: det där kan ni lika gärna göra på en vanlig söndag. Det blir en mycket stor skillnad i effekten, och man behöver inte vara stor folkpsykolog för att begripa det.

Min ärade ständiga motståndare — på rysslandsbanken höll jag på att säga — jag menar norrlandsbanken, har gått sin väg. Jag skall därför inte uppe-

hålla mig så mycket vid honom. Men när han skulle göra sig rolig över min motion och förklarade, att han fattat den såsom det nya liberala partiets första partimotion, så vet han naturligtvis mycket väl, att detta är en individuell motion, som aldrig varit på tal inom partiet. Men det var väl för att göra lite effekt och åstadkomma skratt på min bekostnad, gissar jag. Han talade om och gjorde sig också lustig över att jag talat om materialismen i tiden, och tyckte, att det var ett sorgligt vitsord från en person som väl ansåg, att vi nu nått själva fulländningen i avseende på demokratisk utveckling. Men jag tar inte saken så enkelt som herr Winberg. Materialismen är tyvärr något som är oberoende av ett demokratiskt statskick. Det är nog en företeelse, som ligger mycket djupare, och den grasserar säkerligen lika bra i det land, som herr Winberg anser för ideallandet, som i de andra. Herr Winberg anlade emellertid sedan själv en rent materiell synpunkt på frågan och ville bara ha fritid för arbetarna. Det är för honom den enda fråga som är viktig. Jag har själv sagt, att den frågan är viktig, och har under lång tid såsom tidningsman betonat dess vikt. Men jag påstår, att den frågan är på väg att lösas på ett annat och bättre sätt än genom bank-holidays eller något sådant: genom att semester blir allt mer och mer obligatorisk. Inom den arbetsgren jag närmast har kännedom om, nämligen tryckeribranschen, ha arbetarna sedan lång tid tillbaka regelbundet semester under sommaren. Men det är en sak, och en annan sak den, som det här är fråga om och som jag tycker också är förtjänt av uppmärksamhet. Ty hur det är, mina herrar, det gamla ordet är sant, att människan lever inte allenast av bröd. Det behövs också något, som vädjar till själen och som fördjupar livet, så att det inte blir fullt så ytligt och flärdfullt och materialistiskt som det nu i stor utsträckning är.

Nu säger min ärade vän herr Pauli, att även om det skulle vara något berättigt i detta, så kan det inte åstadkommas genom ett riksdagsbeslut. Däri kan han i viss mån ha rätt, det erkänner jag. När jag väckte min motion var det, såsom kanske herrarna minnas, en hel del som ställde sig omkring mig och skratade åt den och betraktade den såsom ett lyckat skämt. Och jag nekar inte till att jag tycker det var något berättigt i den uppfattningen, inte därför att jag anser *saken* på något sätt skämtsamt, men väl därför att jag kom med detta till riksdagen. Jag erinrar mig en historia om en glad skämtare, som gick till en gammal smulgråt och för honom varmt och värtaligt utvecklade, att han borde stifta en stor donation för ett ideellt ändamål, allt för att driva med karlen, bara för att se vilken min han gjorde. Nu hoppas jag, att kammaren uppfattar saken så intelligent, att den inte tror, att jag vill likna riksdagen vid någon smulgråt — det är väl tvärtom så, att riksdagen i många fall får uppbara klander för allt för stor frikostighet — utan jämförelsen avser endast motsatsen mellan framställningen och resultat i båda fallen. Jag förstod, att det fanns mycket små utsikter att få mitt förslag igenom, och jag kan medge att herr Pauli har rätt i att ett riksdagens beslut inte i och för sig kan åstadkomma vad jag vill uppnå; men jag tror det är riktigt, vad en kammarledamot nyss viskade till mig, att det redan hos folket finns benägenhet för saken, och då skulle ett riksdagens beslut hava tillmötesgått denna benägenhet och bidragit att förverkliga mitt syfte.

Nu har emellertid från skänkt håll kommit ett förslag, att vi skulle införa inte en *de dödas dag* utan — en *gässens dag!* Det kan man då verkligen kalla materialism. Vi skola inte tänka på våra döda, utan vi skola vara glada och äta Mårtens gås, och den seden skola vi utbreda över hela landet! Det var sannligen en utveckling av min tanke, som jag inte var beredd på.

Jag vill tillägga, herr talman, att jag från ett par personer i kammaren uppmånats att begära votering. Jag skall därför i så måtto återtaga min förut av-

*Om
allhelgona-
dagens
upptagande
bland helg-
dagarna.
(Forts.)*

Om
al helgona-
dagens
upptagande
bland helg-
dagarna.
(Forts.)

givna förklaring, att, ifall jag märker, att det finnes en stämning för saken, skall jag begära votering, men jag skall inte göra det i onödan.

* Herr **Pauli**: Endast en kort replik. Jag tycker, att herr Hellberg vanställde mitt lilla anförande rätt betydligt, då han utlade det, såsom om jag skulle ha sagt, att vi skola inte fira de dödas dag, utan vi skola fira en gässens dag. (Herr *Hellberg*: Javisst det var ju de döda gässens dag, det var sant.) Ja, gässen äro visserligen också döda, när vi äta dem, men det var inte det jag menade.

Herr Hellberg torde erinra sig, att jag disponerade mitt anförande i två delar. I den ena delen behandlade jag det ideella i herr Hellbergs motion, och åt det gav jag mitt uppriktiga erkännande. Jag menade alltså inte det, som herr Hellberg försökte lägga i min mun: att vi skulle göra oss glada och äta gäss i stället för att fira de dödas minne, utan jag menade, att vi skulle det ena göra och det andra icke låta. När jag tog mig friheten framdraga denna av herr Hellberg djupt föraktade Mårtensfest, (Herr *Hellberg*: Nej, jag föraktar den inte alls.) var det därför, att jag anlade en praktisk synpunkt och menade, att man här hade en tradition, som herr Hellberg inte kan påstå att han har för sitt eget uppslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt därunder framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det ifrågasvarande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Om
statskontroll
över truster
m. m.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 10, i anledning av väckta motioner om skrivelse till Kungl. Maj:t angående lagstiftning rörande statskontroll över truster och andra monopolistiska sammanslutningar av företag inom vårt näringsliv.

Andra lagutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehaft till lagutskott hänvisade motionen nr 179 i första kammaren av herr *K. G. Westman* m. fl. samt motionen nr 269 i andra kammaren av herr *Johansson* i Kälkebo m. fl.

I motionerna, vilka voro lika lydande, hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville till innevarande riksdag framlägga förslag till lagstiftning rörande statskontroll över truster och andra monopolistiska sammanslutningar av företag inom vårt näringsliv.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet med stöd av vad däri anförts hemställt, att riksdagen med anledning av förevarande motioner måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta fullfölja den av trustlagstiftningskommittén redan verkställda utredningen för vinnande genom lämpligt statsorgan av en fortlöpande kontroll över monopolistiska sammanslutningar å näringslivets område ävensom för riksdagen framlägga de förslag, var till denna utredning kunde föranleda.

Reservation hade avgivits av herr *von Sydow*, greve *Spens* och herr *Mag-nusson* i Skövde, vilka anført följande:

»Då frågan genom en föregående riksdagsskrivelse blivit framlagd till Kungl. Maj:ts prövning och eventuella åtgärd och då, särskilt med hänsyn till de för-

ändrade förhållanden, som inträtt efter nämnda riksdagsskrivelses avlåtande, anledning synes saknas att nu göra en ytterligare hänvändelse till Kungl. Maj:t i frågan, anse vi, att utskottet bort föreslå, att motionerna icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.»

Om
statskontroll
över trustar
m. m.
(Forts.)

Herr von Sydow: Herr vice talman, mina herrar! Om herrarna behagat taga del av andra lagutskottets utlåtande, finna herrarna mycket lätt hur denna sak hänger ihop. Frågan om statskontroll över trustar och monopolistiska sammanslutningar är icke ny. Den har i själva verket i över ett decennium varit föremål för omprövning och utredning. Först väcktes den i andra kammaren 1910 genom en motion, som avsåg endast utredning angående inom landet befintliga trustar och monopolistiska sammanslutningar. Men varken vid denna riksdag eller följande riksdag, då motionen upprepades, lyckades den tillvinna sig riksdagens bifall. Detta oaktat tillsatte Kungl. Maj:t 1911 en kommitté eller rättare sagt tillkallade sakkunniga i finansdepartementet för att göra en utredning angående befintliga trustar och monopolistiska sammanslutningar. Denna kommitté kom emellertid icke i verksamhet förrän 1913, och när världskriget utbröt, kom kommitténs verksamhet att upphöra av sig själv, vill det synas. Sedermera bragtes frågan ånyo inför riksdagen några år efteråt men föranledde icke något beslut förrän vid 1920 års riksdag. Då väcktes av åtskilliga medlemmar av bondeförbundet motioner i båda kamrarna, vari påyrkades, att Kungl. Maj:t skulle låta verkställa en utredning angående befintliga trustar och monopolistiska företag samt för riksdagen framlägga förslag till provisorisk lagstiftning i ämnet. På andra lagutskottets förslag blev detta också riksdagens beslut. Men det utlåtande, som låg till grund för riksdagens beslut, var icke enhälligt. Det biträdades i utskottet av de medlemmar, som tillhörde socialdemokratiska partiet och bondeförbundet, medan de övriga medlemmarna reserverade sig och påyrkade en skrivelse med begäran, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa en allsidig utredning i ärendet och framlägga det förslag, var till denna utredning kunde giva anledning. Emellertid blev en kommitté tillsatt med det uppdrag, som riksdagen begärt, och den avgav i slutet av 1921 sitt utlåtande. Kommittén tillstyrkte, att provisoriskt för en tid av tre år skulle inrättas en trustkommission, bestående av nio medlemmar, utsedda av Kungl. Maj:t, tre, som skulle företräda näringsintressena, utsedda på förslag av kommerskollegium, tre, som skulle företräda konsumenternas intressen, utsedda på förslag av socialstyrelsen i samråd med lantbruksstyrelsen, och tre, som skulle vara opartiska. Kommissionen skulle hava en trefaldig uppgift. nämligen dels att göra utredning om befintliga trustar och monopolistiska sammanslutningar, dels att föreslå den lagstiftning i ämnet, som kunde finnas erforderlig, och dels att, i fall någon trust skulle finnas missbruka sin ställning, till Kungl. Maj:t inkomma med förslag om de åtgärder, som kunde påkallas härav; med detta senare åsyftades ändringar i tullbestämmelserna o. s. v. Sedermera remitterades kommitténs betänkande för yttrande till åtskilliga ämbetsverk, myndigheter och korporationer. Sådana yttranden inkommo, och de voro ju av något växlande innehåll, men i stort sett, måste man säga, vann tanken på inrättande av den föreslagna nämnden föga anslutning. Särskilt kritiserades den tanken av kommerskollegium; och när sedermera ärendet anmäldes i konseljen synes det ha rätt någon tvekan om huru det skulle förfaras därmed. Men Kungl. Maj:t beslöt att överlämna ärendet till socialiseringsnämnden. Det var, om jag icke misstager mig, en av den Brantingska ministärens sista regeringshandlingar. Där ligger således hela saken. Ty socialiseringsnämnden har icke yttrat sig i frågan.

Nu hava emellertid 1920 års motionärer, förstärkta med flera andra, i motio-

Om
statskontroll
över truster
m. m.
(Forts.)

ner i båda kamrarna begärt, att riksdagen skulle hos Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville till denna riksdag inkomma med förslag till lagstiftning rörande statskontroll över truster och andra monopolistiska sammanslutningar av företag inom vårt näringsliv. Vad denna lag skulle innehålla nämnes icke. Om man skulle gå på kommitténs förslag, trots den kritik, som riktats däremot, eller följa ett annat förslag, som framställts av kommerskollegium i dess yttrande, nämligen om inrättande av en särskild trustkontroll i form av ett ämbetsverk organiserat ungefär som bankinspektionen angives icke.

Utskottet har icke funnit sig kunna tillstyrka motionen, men utskottet har beslutit hemställa till riksdagen att avlåta en skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan att Kungl. Maj:t ville låta fullfölja ovan berörda, redan verkställda utredning för vinnande genom lämpligt statsorgan av en fortlöpande kontroll över monopolistiska sammanslutningar å näringslivets område ävensom för riksdagen framlägga de förslag, vartill denna utredning kan föranleda.

Jag får säga, herr vice talman, att jag icke förstår, att det finns någon anledning att begära förnyad utredning i denna fråga. Det har skett utredning om befintliga truster och monopolistiska företag. Den är troligen icke fullständig, det kunna sådana utredningar inte gärna bli, men jag tror inte, att någon kan säga, att den är underhållig eller värdelös. Sedan ha myndigheterna blivit hörda, och nu har Kungl. Maj:t beslutit, att socialiseringsnämnden skall höras. När ärendet kommer tillbaka från socialiseringsnämnden, kan jag icke se annat, än att ärendet kommer att anmälas i konseljen, och då måste Kungl. Maj:t fatta beslut.

Nu säger utskottet, att det finnes icke borgen för att Kungl. Maj:t utan förnyat initiativ å riksdagens sida finner anledning att ånyo upptaga frågan i syfte att söka bringa densamma till en lösning. Ja, jag får säga, herr vice talman, att det synes mig vara ett dunkelt tal, detta om borgen för att Kungl. Maj:t skall fullfölja ärendet. När ärendet blir anmält i konseljen, måste Kungl. Maj:t, så vitt jag känner konstitutionell praxis, ägna ärendet sin uppmärksamhet och meddela något beslut. Ifall utskottet menar, att det icke är säkert, att detta beslut innefattar avlåtande av en proposition till riksdagen, är det riktigt. Det beror på vad Kungl. Maj:t tänker om själva saken. Men den garantin vinnes icke genom en förnyad skrivelse till Kungl. Maj:t. Jag kan icke se, att man genom att bifalla utskottets förslag om en skrivelse, får bättre garanti för att man verkligen får en proposition framlagd.

Nu kan man ju här säga: det må så vara, men det är icke någon olägenhet med att avlåta en sådan skrivelse, även om den icke tjänar något till. Men det synes mig ändå, att man bör taga hänsyn till vissa förhållanden. Begär man en sådan utredning har väl Kungl. Maj:t icke annat att göra än att tillsätta en ny kommitté. Men nu är det ju så, att Kungl. Maj:t under allmänt bifall från riksdagen och från allmänheten upplöst de flesta kommittéer, som voro i verksamhet. Och det synes mig vara ganska inkonsekvent att, om man i hög grad gillar denna Kungl. Maj:ts åtgärd, ändå begära tillsättandet av denna kommitté. Det kunde så vara, i fall det gällde ett ärende, som vore av i högsta grad trängande natur, så att det icke kunde tåla något uppskov. Men detta är icke förhållandet, såsom saken nu ligger i fråga om trustlagstiftning. Redan 1921, då kommittébetänkandet avgavs, var det två medlemmar av kommittén, som reserverade sig, och förklarade att, såsom näringslivet då tedde sig under depressionen, trodde de icke, att den föreslagna trustkommissionen skulle på det hela taget få något vidare att göra, och en hel del myndigheter och korporationer, som yttrat sig i frågan, ha framhållit, att under depressionen finns det icke någon anledning att taga upp saken, utredningen borde fortsätta, sedan man fått normala förhållanden igen. Jag tror i själva verket, att för sakens skull är det fördelaktigare, om ärendet finge vila någon tid hos socialiserings-

nämnden. Jag ber därför, herr vice talman, att få yrka avslag på motionen och utskottets hemställan och bifall till reservationen.

*Om
statskontroll
över truster
m. m.
(Forts.)*

Herr Petron, Bror: Såsom den ärade föregående talaren lade sitt anförande, har jag icke anledning att yttra mig i själva sakfrågan rörande önskvärdheten av statlig kontroll över monopolistiska sammanslutningar. Såsom framgick av hans anförande var det ju nämligen enbart med hänsyn till frågans formella läge, som han ställt sig såsom reservant emot utskottets hemställan. Jag tror emellertid icke, att hans syn på tingen därvidlag är riktig, och jag skall be att få bjuda skäl för denna min uppfattning.

Det är nämligen så, att den riksdagsskrivelse, som avläts i ämnet år 1920 och som av herr von Sydow närmare berördes, syftade icke till att få frågan om statlig kontroll över truster allsidigt belyst, utan den hade ett mera begränsat innehåll. Syftet var nämligen att genom ingående utredningar om truster-nas verkningar inom vårt näringsliv få nödiga utgångspunkter för att sedan kunna bedöma frågan om erforderliga kontrollåtgärder. Man skulle för det ändamålet tillsätta en kommission med nödig maktbefogenhet på grundval av en provisorisk lagstiftning i ämnet efter vissa förebilder från Danmark och England. Således riksdagens skrivelse gick ut på att få en provisorisk lagstiftning med syfte att åt en tillämnad kommission bereda nödigt material för bedömandet av frågan om vidare åtgärder. Hur har det nu gått med denna riksdagens skrivelse? Jo, den däri gjorda hemställan har effektuerats av Kungl. Maj:t. Det har tillsatts en kommitté, som vid utarbetande av ett lagförslag i ämnet följt de riktlinjer, som angavs i riksdagens skrivelse. Förslaget har sedan varit ute hos myndigheter och korporationer för yttranden, och när det kom tillbaka, fann man, att det i stort sett icke vunnit anslutning från dem, som hörts över detsamma. Vad gjorde då Kungl. Maj:t? Jo, Kungl. Maj:t skickade visst icke detta ärende för yttrandes erhållande till socialiseringsnämnden, såsom den föregående talaren uppgav, utan överlämnade det till socialiseringsnämnden för övervägande, i den mån det därtill kunde givas anledning med hänsyn till det uppdrag, som socialiseringsnämnden fått sig anförtrott. Det är en ej ovanlig form, då en skrivelse eller framställning till Kungl. Maj:t efter slutförd utredning enligt Kungl. Maj:ts mening icke bör föranleda någon direkt åtgärd. Då händer det, att handlingarna överlämnas till en kommitté e. d., för vars arbete det i handlingarna innefattade materialet kan vara till visst gagn. Genom ett dylikt överlämnande av handlingarna till socialiseringsnämndens övervägande har det ej sörjts för tillkomsten av en lagstiftning i överensstämmelse med riksdagens skrivelse. Annorlunda hade det ställt sig, om förslaget varit utställt till socialiseringsnämndens yttrande, ty då hade det kommit tillbaka till Kungl. Maj:t och hade det, såsom herr von Sydow nämnde, då blivit tillfälle för Kungl. Maj:t till ståndpunktstagande i frågan. Så har emellertid nu icke skett. Den vägen att komma fram till en statlig kontroll över truster, som riksdagsskrivelsen av 1920 tänkte sig, är icke numera att räkna med, utan det är under andra former man får söka nå fram till dylik kontroll från statens sida. Nu föreligger emellertid en mängd material till ytterligare belysning ur olika synpunkter av denna svårlösta fråga i utlåtanden över kommittéförslaget från handelskammare och andra korporationer samt myndigheter. Särskilt ber jag få framhålla, att i kommerskollegii utlåtande anvisas, så vitt jag förstår, väl genomtänkta riktlinjer för det fortsatta utredningsarbete, som erfordras för att komma fram till en erforderlig kontrollanordning och som ingalunda synes mig tarva tillsättandet av en ny kommitté för ändamålet. Här ligger nu ett rikt material samlat till frågans belysande från olika sidor, och det kompletterande utredningsarbetet synes icke behöva bliva alltför vidlyftigt.

Om
statskontroll
över truster
m. m.
(Forts.)

Rörande lämpligheten och nödvändigheten av att få en fortgående översikt och kontroll över truster till stånd voro vid 1920 års riksdag alla, inklusive herr von Sydow, fullt eniga. Jag tror därför, såsom läget nu är, att det är fullkomligt riktigt att ånyo skriva i ämnet till Kungl. Maj:t. Riksdagen har skrivit en gång i syfte att ernå en kontrollanordning och riksdagens därvid gjorda hemställan har föranlett ett lagförslag, som i den form jag förut närmare angivit faktiskt lagts åt sidan av Kungl. Maj:t. När denna motion nu väckts och man här från reservanternas sida föreslår, att den icke bör till någon åtgärd föranleda, så innebär det till en början, att åtgärders vidtagande i motionens syfte från riksdagens sida äro uteslutna under loppet av de fem närmaste åren, ty vi komma icke ifrån att, blir det icke i år någon ändring i tryckfrihetsförordningen, kunna behövlige bestämmelser icke genomföras förrän 1929. Så vitt jag förstår, är det nämligen fullt klarlagt av kommerskollegium, att näringslivet har ett berättigat krav på sekretess för de i kontrollsyfte infordrade uppgifterna, så att dessa icke bliva missbrukade. Jag tror därför, att det är fullt riktigt, att man icke nu lägger armarna i kors, utan säger ifrån att vad man ansåg sig 1920 hava behov av i kontrollväg gent emot truster, det har man alltjämt behov av. Man har enligt riksdagens direktiv sökt att lösa frågan på ett visst sätt men icke lyckats på den sålunda tänkta vägen. Det påkallas därför nu ånyo ett initiativ från riksdagens sida för ändamålet, vilket det icke bör vara alltför svårt att biträda.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag och vill på samma gång tillkännagiva, att vid ärendets behandling i andra kammaren yrkande icke framställts på annat än bifall till utskottsutlåtandet.

Herr Westman: De båda föregående talarna hava påpekat, att det finnes en viss motsättning mellan den ståndpunkt riksdagen intog 1920 till det föreliggande problemet och den ståndpunkt andra lagutskottet nu föreslår riksdagen att i dag intaga. Det är också alldeles riktigt. 1920 ämnade man gå fram på den linjen, att man skulle taga en provisorisk lagstiftning för att samla erfarenhet, innan man skred till en definitiv lagstiftning i detta ömtåliga ämne. Nu ger andra lagutskottet närmast anvisning på att man skall skriva till Kungl. Maj:t om att omedelbart få en definitiv lagstiftning.

För min del deltog jag i det beslut, som fattades 1920, och var med om att gå den vägen man då valde. När jag nu i dag avsluter mig till det förslag, som utskottet framlagt, sker det av det skälet, att jag, när jag sysslat med trustlagstiftningens problem, funnit, att det motstånd, som reses mot en effektiv lagstiftning om truster och karteller är så starkt, att det av taktiska skäl kan vara klokt att göra en kringgående rörelse. Motståndarna mot varje ingripande från statens sida mot monopolistiska sammanslutningar ha marscherat upp och bildat front för att avvärja ett förslag, som gick ut på införande av en provisorisk lagstiftning. Det kan då vara klokt att kringgå deras frontlinje och angripa problemet på det sättet, att man nu, såsom utskottet ansett lämpligt, går till att begära en definitiv lagstiftning i frågan.

Jag ber för övrigt få säga, att det naturligtvis för mig är mycket glädjande att man nu anser tiden vara mogen för att gå över till en definitiv reglering av frågan om statens kontroll över de monopolistiska sammanslutningarna. Jag vill dock i detta sammanhang säga, att man därvid naturligtvis måste tillse, att planen icke lägges på sådant sätt, att den kommer att medföra svårigheter för frågans lyckliga lösning. De olägenheter, som man skulle kunna befara till följd av en dylik omläggning av ärendet, äro av två slag. Dels kan man vara rädd för att anspråken på en utredning göras så stora, att saken kommer att draga ut på tiden. Vi veta ju, att föregående försök att verkställa utredningar i denna fråga mötts av ett motstånd, så segt och så ihärdigt, att dessa försök runnit ut i sanden.

Det är anturligtvis att befara, att ett liknande motstånd ännu en gång kan komma att göras och medföra en liknande verkan. Dels kan man hysa den farhågan, att man, när man nu med ett slag vill gå till en definitiv lagstiftning, i brist på alla erfarenheter i fråga om lagstiftning på detta ömtåliga område finner sig böra vara mycket försiktig och att man därför ger den blivande lagstiftningen en så trevande och urvattnad karaktär, att den icke kommer att medföra någon verklig, effektiv tillsyn över trusterna och kartellerna. Man kan alltså ha anledning att hysa farhågor. Men om det utan tvivel är så, att det finns starka krafter, som komma att verka i den riktningen, att dessa farhågor skola besannas, så ligger ju i vetenskapen härom en maning till dem, som äro intresserade av att verkligen få till stånd en effektiv trustlagstiftning, att hålla sin uppmärksamhet skarpt riktad på vad som försiggår och, därest det behöves, göra sitt inflytande gällande för att neutralisera det inflytande i motsatt riktning, varom jag förut talat.

I utskottsutlåtandet förekommer ett uttalande som jag särskilt ber att få uttala min tillfredsställelse över. Det är den begäran, som utskottet framställer därom, att redan till innevarande års riksdag en proposition skall framläggas rörande ändring i tryckfrihetsförordningen, avseende att bereda skydd mot offentliggörande av de uppgifter, som kunna ifrån de monopolistiska sammanlutningarnas sida lämnas till offentlig myndighet rörande deras förhållanden. Motionärerna hade begärt ett lagförslag till denna riksdag, och en anledning till att tiden sattes så kort var just, att man befarade, att om intet åtgjordes vid denna riksdag — den sista före val till andra kammaren —, skulle sedermera varje försök att taga upp denna lagstiftningsfråga under den närmaste tiden avvisas därmed, att man icke kan göra någonting nu, ty det fordras först en ändring i tryckfrihetsförordningen. Nu undanröjer ju lagutskottet i vad på utskottet ankommer den uppskovsanledning, som kunde ligga i en hänvisning av den art jag nys angav, nämligen att tryckfrihetsförordningen under alla förhållanden måste ändras, innan en lagstiftning angående trusterna kan komma till stånd. När herr von Sydow i sitt anförande sade, att man icke behöver skriva, förbisåg han uppenbarligen, att om man underlåter att skriva, underlåter man också att hos Kungl. Maj:t begära en dylik proposition. För min del har jag varit betänkt på att väcka en motion om ändring i tryckfrihetsförordningen, men när jag av utskottets ärade ordförande underhand fick veta, att utskottets utlåtande skulle komma att innehålla en begäran om en proposition till denna riksdag, avstod jag från att väcka någon motion, ty jag litade på att utskottets auktoritet skulle vara tillräcklig för att en sådan begäran skulle framställas av riksdagen och även beaktas av Kungl. Maj:t.

Jag skall ytterligare endast beröra den reella synpunkt, som herr von Sydow till sist framförde i sitt yttrande, när han erinrade om, att det redan 1920 sagts, att depressionstiden skulle komma att göra en lagstiftning gentemot trusters och kartellers överflödighet, och tillade, att vad som de senaste åren skett inom vårt ekonomiska liv visat, att den uppfattningen var riktig. Jag vet verkligen icke, om det är många som vilja instämma i detta herr von Sydows uttalande. Jag skall icke draga in i debatten det material, som framlagts i motionen, där det erinrats om vad som skett på senare åren inom tvenne av monopolistiska sammanlutningar behärskade områden, nämligen de, som behärskas av galoschfabrikantkartellen och av kvarnringen. Men jag skall därutöver påminna herr von Sydow därom, att i slutet av 1922 fann sig verkstadsföreningen, som herr von Sydow helt säkert tillmäter en viss auktoritet, föranlåten att rikta ett angrepp mot bageriidkareföreningen med anledning av de oskäligen höga priserna på bröd, som denna förening ansett lämpligt att utkräva av den konsumerande allmänheten. Verkstadsföreningen handlade naturligtvis därvid av intresse för sina arbetare. Ungefär vid samma tid riktade Sveriges allmänna sjöfartsförening ett angrepp

Om
statskontroll
över trusters
m. m.
(Forts.)

Om
statskontroll
över truster
m. m.
(Forts.)

mot stuverifirmorna för deras rundligt tilltagna vinstmarginal, som enligt vad Sveriges allmänna sjöfartsförening förklarade var den närmaste anledningen till de höga lastnings- och lossningskostnaderna. Detta är således två vittnesbörd från sammanslutningar, vilkas auktoritet herr von Sydow säkert icke bestrider, om att monopoliseringstendenser gjort sig gällande även under den tid som gått, sedan trustlagstiftningskommittén avslutade sitt arbete.

Jag skall icke upptaga kammarens tid mycket längre. Jag kunde uppräknat åtskilliga andra fall men skall nöja mig med ytterligare ett enda. Om kammarens ledamöter läsa trustlagstiftningskommitténs betänkande, skola ni där finna en redogörelse från statens kasernbyggnadsnämnd över sammanslutningsrörelsen inom tegelindustrien. Av redogörelsen framgår, att man vid den tidpunkten — alltså år 1921 — inom ifrågavarande industri endast kommit fram till vissa lokala sammanslutningar, men icke ens här i Mälardalen var den lokala sammanslutningen ännu riktigt genomförd, och kasernbyggnadsnämnden kunde vid sina inköp av tegel påräkna konkurrens från åtskilliga firmor, som stodo utanför sammanslutningarna. Men hur är förhållandet nu på detta område? I november 1923 hade svenska tegelfabrikanternas centralförbund en stämma här i Stockholm, och därvid meddelade ordföranden, att fjorton lokalorganisationer, representerande omkring 120 tegelbruk, då tillhörde förbundet. Han tillade, att förbundet därmed ansåg sig behärska tegelmarknaden i norra och mellersta Sverige, medan tegelbruken i Skåne, Halland och Blekinge ännu stodo utanför förbundet. Sedan ordföranden lämnat denna upplysning, gick förbundet till att bestämma prislistor på sina varor. Här se vi alltså ett fall, då monopoliseringen under senare år vunnit ökad utbredning.

I själva verket är det en allmän nationalekonomisk iakttagelse, att depressionstider visst icke äro ogynnsamma för uppkomsten och utbredningen av monopolistiska sammanslutningar. Visserligen händer det, att de dåliga tiderna spränga en och annan sådan, men å andra sidan innebär depressionstiden en stark maning till att skrida till monopolbildning, då det i svårigheterna ligger en stark maning att tillgripa det stöd, som en sammanslutning kan lämna.

Jag skall som sagt icke upptaga kammarens tid med ytterligare exempel för att visa, att det föreligger ett verkligt materiellt underlag för det yrkande, som är framfört i utskottets hemställan, utan nöjer mig med att med den motivering, som jag här framfört, yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr von Sydow: Bara ett par ord med anledning av de yttranden som förekommit. Jag ber att få säga utskottets ärade ordförande, herr Petré, att det, såvitt jag förstår de konstitutionella förhållandena, väl ändå förhåller sig så, att när Kungl. Maj:t överlämnat ett ärende till en kommitté, i detta fall socialiseringsnämnden, för att, som det heter, tagas i övervägande vid fullgörandet av nämndens uppdrag, måste väl nämnden, när den en gång redovisar för sitt uppdrag, även taga med detta särskilda ärende och yttra sig därom. Då måste det anmälas i konseljen och där bli föremål för Kungl. Maj:ts beslut. Jag kan således inte förstå, att ärendet för all framtid undanskjutits genom att det överlämnats till socialiseringsnämnden. Ett visst uppskov torde följa därav, men det föranleder icke, att behandlingen av ärendet är avslutad.

Jag vill också säga både herr Petré och herr Westman, att jag icke, som herrarna bägge säga, har förbisett, att det, ifall man verkligen skall ha en lagstiftning under den närmaste tiden angående kontroll över trusterna, behövs en ändring i tryckfrihetsförordningen. Men en dylik ändring kan genomföras oberoende av detta lagförslag. Kungl. Maj:t kan framlägga en särskild proposition därom, och frågan kan även framföras motionsvis, ty här är ju fråga om en grundlagsändring. Herr Westman har ju tänkt på att väcka en motion i

dylik riktning och därtill är han oförhindrad. Jag kan sålunda icke se, att det behöver medföra något uppskov i detta avseende om man går den väg, som reservationen förordar.

Beträffande slutligen vad herr Westman yttrade om behovet av en snar lagstiftning vill jag säga, att jag, som herr Westman vet och herr Petré'n här i kammaren anför, icke ställt mig avvisande mot tanken på en allsidig utredning beträffande truster och monopol. Men en dylik utredning ha vi ju fått, såvitt jag kan förstå, och jag tror inte, att man kan komma mycket längre därvidlag. Jag förstår därför inte, varför en utredning skall behöva göras om igen. Jag förnekar naturligtvis heller icke, att under depressionstider finnas vissa monopol och truster eller andra dylika sammanslutningar i verksamhet. Men det är icke jag utan reservanterna inom kommittén och många av de myndigheter, som yttrat sig i frågan, som framhållit, att det under depressionstider icke är särskild anledning att fullfölja saken genom ny utredning, utan att man därför bör avvakta en lämpligare tidpunkt. Jag vill också säga, att av de exempel, som herr Westman anförde på truster, som nu bildas, eller äro i verksamhet, icke alla voro fullt lyckade. Vad först beträffar frågan om lastnings- och lossningsarbetena i hamnarna, så äro stuvorna icke sammanslutna i någon trust utan i ett arbetsgivarförbund, som icke i något avseende har karaktär av en trustsammanslutning. Det är mycket riktigt, att verkstadsföreningen på sin tid framställde anmärkning mot brödrisen i Stockholm, vilka syntes för höga i jämförelse med mjölprisen — bagarnas vinst var alltså för hög enligt verkstadsföreningens uppfattning. Men jag tror icke, att verkstadsföreningen satte detta i samband med någon trustbildning inom bageriyrket.

Som saken nu ligger, ber jag, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande.

Herr Petré'n, Bror: Endast några ord till en replik gentemot utskottets ärade vice ordförande. Han gjorde gällande, att detta ärende icke ännu är slutgiltigt avskrivet från Kungl. Maj:ts sida, därför att det måste ytterligare redovisas i socialiseringsnämndens betänkande. Hur sker då denna redovisning? Jo, den kommer att ske på så sätt, att när socialiseringsnämnden avgiver sitt betänkande, kommer den att i sin remisskrivelse tala om att nämnden dessutom fått mottaga trustlagstiftningskommitténs betänkande för att tagas i övervägande vid fullgörandet av nämndens uppdrag. Det är säkerligen den enda form, i vilken socialiseringsnämnden kommer att lämna någon formlig redovisning för detta ärende. En annan fråga är, huruvida trustlagstiftningskommitténs betänkande är till sitt innehåll av beskaffenhet att kunna i större eller mindre mån befrukta socialiseringsnämndens arbete. Att socialiseringsnämnden genom remissen av kommitténs betänkande icke fått sin arbetsuppgift på något sätt utvidgad, torde vara obestriddigt. För klarläggande av den frågan, är det som utskottet på en hel sida redogjort för socialiseringsnämndens uppdrag. Ser man på hur detta uppdrag är formulerat och därmed sammanställer, att detta kommittébetänkande överlämnats till nämnden endast för att tagas i övervägande vid fullgörande av nämndens redan erhållna uppdrag, skall man finna, att detta betänkande icke kan komma att i framtiden föranleda någon förnyad redovisning av ärendet från Kungl. Maj:ts sida. Jag skall också be att få giva vice ordföranden i utskottet ett formellt belägg för riktigheten härav. Vid justitieombudsmannens berättelse finnes varje år i sedvanlig ordning fogad en förteckning på de riksdagsskrivelser, som ännu ligga under Kungl. Maj:ts bedömande. Vill man se efter i denna förteckning, skall man finna — logiskt och följdriktigt — att ifrågavarande skrivelse i år ej återfinnes i förteckningen, beroende på att Kungl. Maj:t den 7 april i fjol avverkat

Om
statskontroll
över truster
m. m.
(Forts.)

Om
statskontroll
över truster
m. m.
(Forts.)

ärendet genom att överlämna trustlagstiftningskommitténs betänkande till socialiseringsnämnden för att tagas i övervägande vid fullgörandet av nämndens uppdrag.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Greve Spens: Då mitt namn står under reservationen, skall jag be att få yttra några ord.

Jag har undertecknat reservationen i främsta rummet av det skälet, att jag anser det principiellt oriktigt, att, när riksdagen hos Kungl. Maj:t begärt en utredning och en sådan verkstälts av en kommitté eller en eller flera tillkallade sakkunniga samt vederbörande korporationer och myndigheter hörts över kommitténs eller de sakkunnigas förslag, riksdagen sedermera ganska omedelbart därefter, innan Kungl. Maj:t ännu hunnit pröva förslaget, ånyo avlåter en skrivelse till Kungl. Maj:t i ämnet, såsom här är ifrågasatt.

Utskottets ärade ordförande har visserligen sagt, att en ytterligare utredning och prövning av ärendet kan ske från Kungl. Maj:ts sida utan att några särskilda sakkunniga tillsättas. Emellertid voro vi nog inom utskottet ganska eniga om att åtminstone en sakkunnig skulle behöva tillsättas. Och om herrarna se i utskottsutlåtandet nederst på sid. 19 och överst på sid. 20, skola herrarna finna, att detta också är kommerskollegii mening. Kommerskollegium säger nämligen där, att den erforderliga utredningen »lämpligen syntes kunna uppdragas åt en enda sakkunnig». Och som sagt ansåg man även inom utskottet, att detta vore alldeles nödvändigt. Strax därförut anför kommerskollegium vidare, att »*genomförandet av den ifrågasatta lagstiftningen och tillsättandet av lämpligt inspektionsorgan för detta ändamål borde kunna anstå*. Några egentliga olägenheter för konsumentintressena av ett sådant uppskov torde av angivna skäl knappast behöva befaras. *Emellertid borde nödiga förberedelser härför vidtagas genom införande av ovan antydda tillägg i tryckfrihetsförordningen samt genom vidare utarbetande av förslag till lag i ämnet ävensom till organisation av inspektionsmyndigheten.*» För allt detta torde nog ändå behövas åtminstone en sakkunnig.

Såsom kommerskollegium anför, torde saken nog inte vara så brådskande i detta fall, att man icke kan underlåta att nu besluta en skrivelse ovanpå den skrivelse, riksdagen förut avlätit i ämnet.

I detta avseende kunde ju vara åtskilligt ytterligare att säga. Det kan ju påpekas, att redan inom kommittén två reservanter uttalade den åsikten, att den av kommittén föreslagna kommissionen icke komme att tillföras arbetsuppgifter av större betydelse, så länge nuvarande allmänna ekonomiska depressionstillstånd rådde.

Jag kan ju vidare få upplysningsvis nämna, att i *England* utfärdades 1919 en lag angående övervakning av prisstegring och kontroll av truster, men denna lag upphörde att gälla 1921, utan att det alls synes hava ifrågasatts att där vidtaga någon vidare lagstiftning i ämnet. I *Danmark* antogs år 1920 ett lagförslag i ämnet av den ena av danska riksdagens kamrar, men den vidare behandlingen av lagförslaget har sedermera fått anstå. I *Norge* har man nu i ett par år haft en provisorisk lagstiftning, men denna synes icke ha efterlevts.

Vid denna riksdag, som är den sista näst före allmänna val till andra kamraren, ha ett flertal motioner väckts, vari hemställts om skrivelser till Kungl. Maj:t med begäran om fortsatt utredning och nya riktlinjer därför i anledning av kommittéförslag, som ligga under Kungl. Maj:ts prövning. Vart skulle det bära hän, om riksdagen i alla dessa fall skulle avlåta skrivelser till Kungl. Maj:t ovanpå riksdagens tidigare skrivelser, som givit anledning till förslagens utarbetande? Då skulle man återigen få ett otal kommittéer och sakkunniga. Och detta är ju så mycket mindre lämpligt, som man ju, såsom herr von Sydow

sade, med allmänt bifall inom landet hälsat den föregående regeringens åtgärd att upplösa en mängd sittande kommittéer.

Jag tror för min del, att man fullt kan lita på att regeringen upptager frågan, när den är mogen för lösning. Jag kan för min del icke anse annat, än att Kungl. Maj:t kan göra detta, även med en fråga, som ligger hos socialiseringsnämnden.

Man har framhållit, att det är önskvärt, att en ändring av tryckfrihetsförordningen skulle kunna beslutas redan vid denna riksdag, som är den sista före nya val, för att icke frågan om en sådan ändring skulle uppskjutas allt för länge. Men icke hade man behövt föreslå en skrivelse till Kungl. Maj:t av denna anledning. Om utskottet framhållit detta i ett utlåtande, som utmynnat i ett avslagsyrkande, hade det nog varit tillräckligt för ändamålet, och man hade icke då behövt föreslå avlåtandet av en riksdagsskrivelse ovanpå en tidigare sådan, som skulle giva anledning till en ny sakkunnigutredning.

Jag har velat anföra detta för att ange mina skäl för att ansluta mig till reservationen.

Herr von Koch: Jag skall icke förlänga debatten, men då den föregående ärade talaren vill göra gällande, att i de yttranden, som inkommit rörande trustlagstiftningskommitténs förslag skulle kunna påvisas bristande intresse för en tillfredsställande lagstiftning på detta område, kunde jag icke följa honom. Det var en brist i den motion, som nu behandlas, att densamma icke innehöll något referat av de sakkunniga myndigheternas uttalanden på olika punkter. Denna brist har emellertid utskottet fyllt genom att här lämna en ganska utförlig redogörelse för dessa uttalanden. Och jag vågar säga, att, om jag förstår det rätt, ha dessa uttalanden i det stora hela gått i den riktningen, att det icke minst för näringslivet i dess helhet skulle vara gagneligt, om åtgärder vidtoges för att studera och kontrollera de monopolitiska strävandena. För mig har det varit av ganska stor betydelse, att kommerskollegium så ingående och så intresserat har behandlat denna fråga och ganska tydligt uttalat sin önskan om att någonting skall göras, och göras ganska snart.

Jag finner sålunda med hänvisning till vad som förut sagts av utskottets ordförande, att det vore önskligt att beslut fattas i denna riktning, och jag ber därför att få instämma i yrkandet om bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes i enlighet med föreliggande yrkanden propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Då alla ärenden på föredragningslistan nu blivit behandlade, medgav kammaren, på framställning av herr förste vice talmannen, att de anslag, som utfärdats till sammanträdets fortsättande på aftonen, finge nedtagas.

Herr *Nothin* väckte en motion, nr 255, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om förmynderskap m. m.

Motionen hänvisades till behandling av lagutskott.

Föredrogos och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner nr 72 och 73.

Anmälades och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 10, i anledning av väckta motioner om Sveriges utträdande ur Nationernas förbund;

nr 11, i anledning av väckta motioner om ändringar i akten om Nationernas förbund m. m.;

nr 12, i anledning av väckta motioner om avskaffande av riksdagens första kammare och införande av ett enkammarssystem; samt

nr 13, i anledning av väckt motion om avskaffande av lagrådet eller ävägbringande av ändrade bestämmelser rörande dess befogenhet;

statsutskottets utlåtanden:

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under fjärde huvudtiteln gjorda framställning om anvisande av anslag till ersättande av vissa genom eldsvåda å Galärvarvet förstörda inventarier; samt

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln gjorda framställning angående inredning och möblering av nybyggnaden för folkskoleseminariet i Umeå m. m.;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 13, i anledning av väckta motioner angående höjda tullsatser å vissa slag av animaliska jordbruksprodukter;

nr 14, i anledning av väckt motion om restitution åt tillverkare av glykos m. m. av erlagd tull för utländsk stärkelse;

nr 15, i anledning av väckta motioner om vissa ändringar i förordningen om taxeringsmyndigheter och förfarandet vid taxering; samt

nr 16, i anledning av väckta motioner angående vissa tillägg till förordningen om inkomst- och förmögenhetsskatt m. m.; ävensom

jordbruksutskottets utlåtande nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lån från statens domäners fond till skogsvårdsstyrelsen inom Kopparbergs läns landstingsområde för uppförande av en fröklämningsanstalt m. m.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3.30 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Tisdagen den 11 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 3,30 e. m.

Justerades protokollen för den 5 och den 7 innevarande månad.

Anmälades och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 44, i anledning av väckta motioner med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 14 juni 1917 om införsel i avlöning, pension eller livränta; och

nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 22 kap. 12 § strafflagen.

Anmälades och godkändes konstitutionsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 46, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 71 § i lagen den 26 november 1920 om val till riksdagen m. m.

Anmälades och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 47, till Konungen i anledning av väckta motioner om skrivelse till Kungl. Maj:t angående lagstiftning rörande statskontroll över trustar och andra monopolistiska sammanslutningar av företag inom vårt näringsliv.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran konstitutionsutskottets utlåtanden nr 10—13, statsutskottets utlåtanden nr 20 och 21, bevillningsutskottets betänkanden nr 13—16 samt jordbruksutskottets utlåtande nr 13.

Herr *Nilsson, Johan*, i Malmö avlämnade en av honom m. fl. undertecknad motion, nr 256, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lån till främjande av bostadsproduktionen m. m.

Motionen hänvisades till statsutskottet.

Avgåvos och hänvisades till behandling av lagutskott nedannämnda motioner:
nr 257, av herr *Petrén, Alfred*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med
förslag till lag om förmynderskap m. m.; och
nr 258, av herr *Frändén* m. fl., i samma ämne.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde
avslutades kl. 3,39 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.